

Journal of Islamic Law Research

پژوهش‌نامه حقوق اسلامی

Convicts' Acquiescence to Judgments:
The Necessity of Restricting Prosecutorial Appeals
in the Criminal Procedure of Iran

Authors: Vahid Dadgostar | Farid Mohseni

Stable URL: <https://doi.org/10.30497/law.2026.249642.3954>

ضرورت تحدید حق تجدید نظرخواهی دادستان
در تسلیم به رأی شدن محکومان کیفری

نویسندگان: وحید دادگستر | فرید محسنی

پیوند دائمی: <https://doi.org/10.30497/law.2026.249642.3954>

Copyright 2026 The Author(s).

Published by *Imam Sadiq University*, Tehran, Iran.

This work is fully Open Access under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license, allowing non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original published work is properly cited. *Islamic Law Research* strictly follows the ethical guidelines of the Committee on Publication Ethics (COPE), which all readers, authors, peer reviewers, and editors are expected to closely observe and uphold.



Convicts' Acquiescence to Judgments: The Necessity of Restricting Prosecutorial Appeals in the Criminal Procedure of Iran

Vahid Dadgostar • PhD Student in Criminal Law and Criminology, Faculty of Judicial Law,
University of Judicial Sciences and Administrative Services, Tehran. Iran.
(Corresponding Author) vahiddadgostar1367@gmail.com

Farid Mohseni • Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Judicial
Law, University of Judicial Sciences and Administrative Services, Tehran. Iran.
mohseni@ujsas.ac.ir

Abstract

Context & Objective: Acquiescence to judgment (submitting to a trial court's verdict and waiving the right to appeal in exchange for a mandatory sentence reduction) is a prevalent leniency mechanism in the Iranian criminal justice system. According to Article 442 of the Iranian Criminal Procedure Code, convicts who waive or withdraw their appeal against *ta'zir* (a punishment determined at the discretion of the Islamic judge and lesser than the fixed *hadd* penalty) sentences before the judgment becomes final are entitled to mitigation, provided neither the prosecutor nor the private complainant appeals the decision. Despite the apparent simplicity of this statutory provision, its implementation reveals hidden legal complexities, as evidenced by the issuance of four precedent-setting judgments by the Supreme Court of Iran. A fundamental procedural challenge within this framework is the ambiguous role and operational conduct of the public prosecutor. Due to statutory brevity and doctrinal silence on this specific issue, prosecutorial intervention often depends on the personal preferences of judicial authorities rather than objective legal criteria. The primary purpose of this research is to define the logical boundaries of the prosecutor's right to appeal in such scenarios. Consequently, the main research question asks what the legitimate approach of the public prosecutor should be when confronting criminal convicts who submit to their initial judgments.

Method & Approach: This research employs an applied, doctrinal methodology alongside a descriptive-analytical approach to investigate the prosecutor's role in the appellate process. The study systematically interprets relevant provisions of the Iranian Criminal Procedure Code and evaluates various legal arguments, scholarly doctrines, and opposing viewpoints regarding the necessity and extent of prosecutorial appeals.



Findings: The investigation reveals three primary findings regarding the restriction of prosecutorial appeals. First, the pursuit of offenders through prosecutorial appeals against initial convictions must be measured, proportionate, and aligned with the principle of prosecutorial discretion rather than mandatory prosecution. When defendants submit to their initial convictions, the prosecutor's right to appeal should be inherently limited to serve broader strategic objectives, including the reduction of procedural stages, adherence to the principle of reasonable time in criminal proceedings, victim protection through the swift restoration of damages, the facilitation of convict rehabilitation, and the reduction of the penal population in prisons. Second, a protective, differential approach governs the leniency mechanism in the context of child and juvenile delinquency. The prosecutor is generally prohibited from appealing juvenile court judgments under the pretext of disproportionate sentencing, thereby insulating the juvenile's acquiescence to judgment from prosecutorial disruption. Third, the current legal framework necessitates substantial legislative revision concerning specific offenses. The findings emphasize that the legislature must establish an absolute prohibition on prosecutorial intervention regarding convicts' submission to judgments in forgivable crimes, *ta'zīr* crimes against chastity – which are subject to the Islamic criminal policy of concealment and non-investigation – and degree-seven *ta'zīr* offenses, where judicial leniency is inherently prioritized.

Conclusion: The legal implications of this study confirm that the overarching framework for prosecutorial appeals, in circumstances where the defendant complies with the initial trial court conviction, must be rigidly founded upon the principle of minimal intervention. While the right to a second hearing and the avoidance of judicial errors remain fundamental to fair trial standards, unchecked prosecutorial appeals undermine the efficiency and rehabilitative potential of the acquiescence mechanism. A minimalist prosecutorial approach acts as an essential procedural balance, transforming the public prosecutor from an unrestrained authority into a judicial manager who effectively harmonizes public interest with individual rights and liberties. To legally codify this minimal intervention and resolve existing judicial inconsistencies, the legislature must intervene directly. The study concludes by proposing a specific statutory amendment to Article 442 of the Criminal Procedure Code. This proposed addendum would explicitly nullify the prosecutor's right to appeal when a convict submits to the verdict in forgivable crimes, chastity offenses, degree-seven *ta'zīr* crimes, and all sentences issued by juvenile courts, thereby guaranteeing the procedural integrity and intended leniency of the acquiescence mechanism.

Keywords: Judgment of Conviction, Appeal, Acquiescence to Judgments, Public Prosecutor, Leniency Mechanism.

ضرورت تحدید حق تجدیدنظرخواهی دادستان در تسلیم به رأی شدن محکومان کیفری

وحید دادگستر * دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق قضایی، دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)
vahiddadgostar1367@gmail.com
فرید محسنی * استاد، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق قضایی، دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری، تهران، ایران.
mohseni@ujsas.ac.ir

چکیده

تسلیم به رأی شدن، یکی از رایج‌ترین معاذیر قانونی تخفیف مجازات است. محکومان کیفری با اسقاط حق اعتراض یا استرداد درخواست تجدیدنظرخواهی نسبت به کلیه محکومیت‌های تعزیری تا پیش از قطعیت حکم، مشروط به عدم اقدام دادستان یا حسب مورد شاکی خصوصی، شایسته بهره‌مندی از این نهاد ارفاقی هستند. علی‌رغم ظاهر روان ماده ۴۴۲ قانون آیین دادرسی کیفری، زوایای پنهان و پیچیده‌ای در تسلیم به رأی شدن وجود دارد. گواه این ادعا، صدور چهار رأی وحدت رویه در این زمینه است که نشان از اهمیت و جایگاه ویژه این مفهوم «سهل و ممتنع» در نظام آیینی ما دارد. در این مقوله، یکی از چالش‌های اساسی، نحوه عملکرد دادستان است. موضوعی که به لحاظ اجمال قانون و سکوت دکترین، بیش از آن که تابع ضوابط حقوقی باشد به سلیقه مقامات قضایی گره خورده است. سؤال اصلی مقاله آن است که رویکرد مدعی‌العموم در مواجهه با تسلیم به رأی شدن محکومان کیفری چیست؟ در این نوشتار، با روش توصیفی تحلیلی و از نوع کاربردی، یافته‌های پیش‌رو حاصل شد: (۱) تعقیب مجرمین از طریق تجدیدنظرخواهی دادستان نسبت به آرای محکومیت، می‌بایست به صورت سنجیده و متناسب باشد و در صورت تسلیم شدن متهمان نسبت به محکومیت نخستین، می‌بایست حق اعتراض دادستان محدود گردد. (۲) رویکرد افتراقی حمایت‌گرا نسبت به کودکان و نوجوانان، معارض قانون در این نهاد ارفاقی حاکم است. (۳) بازنگری و اصلاح قانون در حیطه جرایم قابل‌گذشت، منافی عفت و تعزیری درجه هفت، بر مدار ممنوعیت دادستان از هرگونه دخالت نسبت به این موضوع، می‌بایست مورد تقنین واقع گردد. ماحصل جستار این است که چارچوب پژوهش‌خواهی دادستان، با وصف تمکین متهم به رأی محکومیت بدوی، باید بنا بر اصل مداخله حداقلی باشد.

واژگان کلیدی: رأی محکومیت، تجدیدنظرخواهی، تسلیم به رأی شدن، دادستان، نهاد ارفاقی.



مقدمه

برخی معتقدند در فضای حقوق شکلی و آیین دادرسی، یک اصل بسیار کلی با عنوان «قطعیت و فوریت آرا» وجود دارد. اصل مزبور به عنوان یکی از محورهای اصلی در تئوری «حکومت قانون» محسوب می‌شود که ستون اصلی در هر نظام حقوقی است. مطابق با اصل مزبور، هر رأی که از سوی مراجع ذیصلاح و مطابق با قانون صادر می‌شود، اولاً، قطعی و ثانیاً، باید به صورت فوری اجرا شود (بداشتی و همکاران، ۱۴۰۰، ص. ۱۰۷). باین حال، پیچیدگی روابط اجتماعی و رشد روزافزون شمار قوانین و پرونده‌های دعاوی، فرض‌های طلایی پیشین درباره مصون بودن قاضی از خطا یا وحدت حق و حکم را از اعتبار انداخته است (کاتوزیان، ۱۳۷۶، ص. ۶). مسلم است امر قضا در محاکم به واسطه انسان بودن، مصون از خطا و اشتباه نیست و در هر دادرسی احتمال سهو و خطا را نمی‌توان منتفی دانست (جعفرزاده و همکاران، ۱۳۹۷، ص. ۵۵). اما اشتباه و بی‌عدالتی نتایجی شدید خصوصاً در امور کیفری دارد، پس باید چنین خطری را محدود کرد (لاریجه، ۱۳۷۸، ص. ۱۷۰). بنابراین، عدالت قضایی ایجاب می‌کند هر اشتباهی جبران و عدالت اجرا شود. محکوم کردن فرد بی‌گناه یا تبرئه کردن انسان گناهکار، در شأن فرشته عدالت نیست و روح دادگستر او را آزرده می‌کند. وجود اشتباه، خواه موضوعی و خواه حکمی، مانع اجرای عدالت است. در سیستم دادرسی اتهامی، حکم قاضی را قطعی می‌دانستند و اجازه تجدیدنظر نمی‌دادند. از زمان پیدایش روش دادرسی تفتیشی اندک‌اندک و به مرور، این اندیشه ظهور یافت و به سرعت پذیرفته شد که هر حکم کیفری باید قابل اعتراض شناخته شود (آخوندی، ۱۳۹۰، ج ۴، ص. ۳۲۰). ناگفته پیداست که رعایت اصول دادرسی عادلانه، حق متهم و محکوم علیه در دادرسی‌های جزایی است (جمادی، ۱۳۸۵، ص. ۱۵۳). بی‌تردید تجدیدنظرخواهی (شکایت از آرا) به عنوان یکی از اصول حاکم بر دادرسی عادلانه، نقش مؤثری در جلوگیری از خودکامگی‌ها و اتخاذ تصمیمات جانب‌دارانه احتمالی قضات و داوران ایفا می‌کند (ملایی و پورقهرمانی، ۱۳۹۴، ص. ۳۳۷). در نتیجه، پژوهش‌خواهی نسبت به آرای محاکم بدوی در مراجع عالی باعث اعتماد و اطمینان بیشتر به آرا و احکام قضایی می‌شود و از بی‌عدالتی و نابسامانی قضایی جلوگیری می‌کند (هاشمی باجگانی و مجاهد، ۱۴۰۰، ص. ۱۶۲). در خصوص ضرورت‌های اصل دودرجه‌ای بودن دادرسی و اینکه چرا باید قانون‌گذار به این ضرورت‌ها اهتمام ویژه‌ای داشته باشد، مبانی مختلف علمی بیان شده است. یکی از این ضرورت‌ها، امکان اشتباه قاضی در صدور رأی و جلوگیری از

این اشتباه به وسیله رسیدگی مجدد به پرونده است (بیات و مؤذن‌زادگان، ۱۳۹۹، ص. ۷۰). سیر قانون‌گذاری در ایران حاکی است که در برهه‌ای از زمان، اصل قطعیت آرای محاکم حکم‌فرما بود، اما بینش نوین قانون‌گذار با تعمق و تفکر بیشتر در فقه امامیه و تدقیق در استدلالات دکترین حقوقی با چرخشی راست‌گونه در مسیر دادرسی عادلانه و تدبیری بحق، تجویز رسیدگی مجدد حکم قاضی و نقض آن در حقوق موضوعه را به‌عنوان یک اصل مسلم پذیرفته و اصل را بر قابلیت تجدیدنظر از احکام نهاده است (مطلبی و همکاران، ۱۴۰۲، ص. ۲۹۹). قانون‌گذار در همه ادوار تقنینی، اعتراض به آرای محاکم را به‌عنوان یکی از حقوق بزهکاران پذیرفته و در ماده ۴۲۷ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ نیز جز در موارد خاص، آن را به‌عنوان یک اصل به رسمیت شناخته است، لیکن تلاش برای ارتقای فرهنگ تمکین در مقابل حکم دادگاه و ترغیب محکومان به خودداری از اعتراض‌هایی که در عمل موجب اطاله دادرسی، تحمیل هزینه بر بیت‌المال و صرف وقت محاکم می‌شود نیز مورد غفلت واقع نشده است (توجهی، ۱۴۰۲، ص. ۱۳۲). در این راستا، نهاد ارفاقی تسلیم به رأی شدن محکومان کیفری از سوی مقنن طراحی شد و در قالب ماده ۶ قانون اصلاح پاره‌ای از قوانین دادگستری ۱۳۵۶ به تصویب رسید.^۱ براین اساس، محکومان کیفری در صورت تمکین و پذیرش رأی دادگاه بدوی کیفری تا قبل از قطعیت حکم محکومیت، با فرض عدم پژوهش‌خواهی یا استرداد و اسقاط حق تجدیدنظرخواهی از سوی دادستان، مستحق بهره‌مندی از کاهش کیفر تا سقف یک‌چهارم مجازات تعیینی می‌شدند و دادگاه نخستین در برابر تقاضای محکومان، ملزم و مکلف به تقلیل مجازات بود. ماده ۴۴۲ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲، با اصلاحات جزئی و حفظ بنیان‌های سابق، مجدداً به مقوله تسلیم به رأی شدن محکومان کیفری در سیستم عدالت کیفری ایران پرداخت. در این ماده ابراز شده است که «در تمام محکومیت‌های تعزیری در صورتی که دادستان از حکم صادره درخواست تجدیدنظر نکرده باشد، محکوم علیه می‌تواند پیش از پایان مهلت تجدیدنظرخواهی با رجوع به دادگاه صادرکننده حکم، حق تجدیدنظرخواهی خود را اسقاط یا درخواست تجدیدنظر را مسترد نماید و تقاضای تخفیف

۱. برای مطالعه بیشتر در این زمینه ر. ک به: حجتی، سیدمهدی (۱۳۸۴). تحلیلی از ماده ۶ قانون اصلاح پاره‌ای از قوانین دادگستری. مجله کانون وکلا (۱۹۱)، صص. ۲۸-۱۱.

مجازات کند. در این صورت دادگاه در وقت فوق‌العاده با حضور دادستان به موضوع رسیدگی و تا یک‌چهارم مجازات تعیین‌شده را کسر می‌کند. این حکم دادگاه قطعی است.»

پیشینه پژوهش: در ارتباط با این جستار، کتب یا مقالات معتبر علمی و پژوهشی قابل استناد که به صورت مستقل و متمرکز به موضوع نقش و جایگاه مدعی‌العموم در اعمال حق اعتراض به آرای محکومیت صادره توسط دادگاه کیفری نخستین با وصف تمکین و پذیرش حکم از سوی متهم پرداخته شده باشد، به رشته تحریر درنیامده است. به عبارت دیگر، پیرامون نحوه عملکرد دادستان در این نهاد ارفاقی نه در قانون و نه در نزد صاحب‌نظران حقوقی، ارائه طریق مشخص و هدفمندی صورت نگرفته است تا از آن به عنوان پیشینه قابل توجه یاد شود. در این وضعیت، رویه قضایی بیش از آنکه ضابطه‌مند و مبتنی بر یافته‌های علمی و اصول مسلم حقوقی باشد، غالباً تابع سلیقه فردی و طرز تفکر شخصی مقامات قضایی است.

روش پژوهش: رسالت این نوشتار، ترسیم ساختار مداخله حداقلی دادستان در اجرای وظایف و اختیاراتش در مقوله تسلیم به رأی شدن با روش توصیفی-تحلیلی در دو بخش کلی ۱. تحدید دادستان در به‌کارگیری حق اعتراض به آرای دادگاه نخستین کیفری و ۲. ممنوعیت مدعی‌العموم در اعمال پژوهش‌خواهی است. در این راستا، تفسیر مواد قانونی با بیان استدلال‌ات حقوقی به همراه نقد و ارزیابی اقوال و دیدگاه‌های مختلف مدنظر بوده است و به فراخور مطلب، بنا بر کاربردی بودن نوع پژوهش، به دستورالعمل‌ها و اسناد بالادستی حاکم بر تشکیلات قوه قضائیه، آرای وحدت رویه و نظریات مشورتی اداره کل حقوقی قوه قضائیه اشاره شده است. به منظور سیر منطقی مطالب و امکان بهره‌وری بیشتر از نتایج پژوهش، اهتمام بر این امر استوار شده است که عناوین مطالب بر اساس سیر نزولی از کل به جز انتخاب شود. در این زمینه، از طرفی، هم منطق حاکم بر حق اعتراض دادستان تبیین و هم اصول راهبردی حاکم بر محدود ساختن دادستان تشریح شده است و از طرف دیگر، وضعیت موجود ناظر بر ممنوعیت قانونی مدعی‌العموم در حوزه بزهکاری اطفال و نوجوانان مورد تنقیح واقع شده و بر لزوم تغییر نگرش مقنن در ارتباط با جرائم قابل گذشت، جرائم منافی عفت تعزیری و جرائم تعزیری درجه هفت تأکید شده است.

۱. تحدید دادستان در به‌کارگیری حق اعتراض

دادستان، صاحب منصبی است که به نمایندگی از جامعه پیرامون حفظ نظم عمومی، به نظارت بر

حسن اجرای قوانین و پاسداشت حقوق و آزادی‌های شهروندی اقدام می‌کند. طیف وسیع و تنوع گسترده وظایف و اختیارات دادستان در قوانین و باورهای اجتماعی موجب شده است تا مدعی‌العموم به‌عنوان مقامی مبسوط‌الید، مقتدر و پیشرو قلمداد شود. بااین‌همه، در پاره‌ای از موارد ازجمله رویکرد دادستان در مواجهه با تسلیم به رأی شدن محکومان کیفری، بنا بر مصالح و اقتضائاتی باید برخلاف این انگاره، برای دادستان قائل به محدودیت در اجرای وظایف و اختیاراتش شد.

۱.۱. منطق حاکم بر حق اعتراض دادستان

جامعه این انتظار را دارد که در قبال هرگونه نقض قوانین، واکنش رسمی و قطعی از سوی دستگاه عدلیه صورت گیرد. خودداری از تعقیب مجرمین، تضعیف حاکمیت قانون را به دنبال دارد. در این حالت، با الزامی بودن تعقیب، این اطمینان حاصل می‌شود که برای کشف واقعیت و مجازات مجرم، تمام ظرفیت‌های سیستم عدالت کیفری به کار گرفته می‌شود. بااین‌حال، فلسفه حقوق کیفری صرفاً تعقیب و گریز و درنهایت، تعیین کیفر و اجرای مجازات نیست، بلکه موضوعاتی نظیر اصلاح بزه‌کار، جبران خسارت بزه‌دیده، بازسازی نظم اجتماعی، تسریع در رسیدگی و کاهش هزینه‌های دادرسی مدنظر است. الزام به تعقیب بدون هرگونه ممنوعیت و محدودیت یا هرگونه قیدوشرطی، دادستان را از دستیابی به اهداف غایی سیستم عدالت کیفری باز می‌دارد. در این زمینه، تحلیل چهارچوب نظری و عملی اقدامات دادستان بر مدار سیستم الزامی بودن تعقیب یا سیستم موقعیت داشتن تعقیب در مقوله تسلیم به رأی شدن مورد بررسی واقع می‌شود.

۱.۱.۱. بر مدار الزامی بودن تعقیب

ضرورت تعقیب متهم از قواعد بنیادین استقرار نظام‌های حقوقی عادلانه است. با احراز وقوع جرم، دادستان به‌عنوان نماینده جامعه، وظیفه تعقیب متهم را بر عهده دارد و چون به نمایندگی از جامعه تعقیب را شروع کرده است، حق انصراف از آن را ندارد و تا رسیدگی نهایی باید تعقیب را ادامه دهد (یزدان‌شناس و همکاران، ۱۴۰۱، ص. ۸). دادستان یا هر مقام قضایی دیگری که عهده‌دار تعقیب از جرائم باشد، مکلف است به‌موجب قاعده اجباری بودن تعقیب، نه فقط دعوی عمومی را به نمایندگی از سوی جامعه به جریان اندازد، بلکه آن را تا حصول نتیجه نهایی دنبال کند و حتی در مواردی که در صدور حکم رعایت مصالح جامعه نشده باشد، از اعتراض نسبت به چنین

حکمی خودداری نکند و بدین ترتیب، امکان قانونی صلح و سازش دادسرا با متهم اصولاً وجود ندارد (آشوری، ۱۳۸۸، ج ۱، ص. ۲۴۲). بر اساس اصل الزامی بودن تعقیب^۱، غالباً تسلیم به رأی شدن محکومان کیفری ره به مقصود نمی‌برد؛ زیرا پیش‌شرط اساسی تخفیف کیفر و بهره‌مندی از این نهاد ارفاقی، عدم پژوهش‌خواهی دادستان است و بنا بر اجباری بودن تعقیب، مدعی‌العموم چنانچه عقیده به عدم تناسب مجازات تعیینی با رفتار مجرمانه و شخصیت مرتکب داشته باشد، باید به رأی دادگاه نخستین معترض شود.

۲.۱.۱. بر مدار موقعیت داشتن تعقیب

دادستان نماینده جامعه در تعقیب متهمان محسوب می‌شود و باید حامی حقوق همگی افراد مرتبط در فرایند دادرسی کیفری باشد و کشف حقیقت را به منظور اجرای عدالت سرلوحه کار خود قرار دهد. دادستان نباید به مثابه شاکی خصوصی صرفاً در پی پیروزی علیه متهم به هر وسیله ممکن باشد. وی در درجه اول باید قوانین را اجرا کند که بسیاری از این قوانین چه بسا به نفع متهم باشد (مؤذن‌زادگان و ضرغام‌نژاد، ۱۳۹۱، ص. ۱۶۷). در نظام متناسب بودن تعقیب کیفری، قانون‌گذار به دادستان اختیار ارزیابی تعقیب یا عدم تعقیب دعوی عمومی را با توجه به شرایط و تشریفات قانونی اعطا می‌کند. به عبارت دیگر، نقش دادستان در این روش و رویکرد، فعال و مهم است و وی تحت تأثیر آموزه‌های جرم‌شناسی و قضازدایی و توجه به اهداف مجازات، در مورد سودمندی یا عدم سودمندی تعقیب کیفری تصمیم می‌گیرد. بنابراین، این شیوه به کارآمدی نظام عدالت کیفری کمک شایانی می‌کند. از سوی دیگر، به کارگیری سیستم مذکور باعث می‌شود که ضمن ایجاد انعطاف لازم در وظایف و اختیارات دادستان، پاسخی سریع و مقتضی به جرم و متهم ارائه شود (کوشکی، ۱۳۸۷، ص. ۱۸۳).

بر اساس اصل متناسب بودن تعقیب^۲، بدون ارزیابی و مدنظر قرار دادن شدت و نوع جرم، سابقه کیفری متهم، میزان مسئولیت و نقش متهم در شکل‌گیری رفتار مجرمانه، وضعیت ضرر مادی و زیان معنوی ناشی از جرم، منفعت جامعه و مصلحت عمومی، هزینه‌های مترتب بر تعقیب، نحوه حمایت از بزه‌دیده و ترمیم لطمات، منابع دستگاه قضایی و محدودیت‌های آن و... نباید تعقیب

1. The Rule of Mandatory Prosecution
2. The Rule of Appropriateness Prosecution

کیفری رخ دهد. اصل موقعیت داشتن تعقیب، نوعی راهبرد کنترل‌کننده و هدایتگر بر مدار تناسب و تعقل در مسیر تعقیب بی‌چون و چرای همه جرائم و متهمان است. با این اوصاف، در موضوع تسلیم به رأی شدن، مدعی‌العموم به جای تبعیت از الزامی بودن تعقیب، باید به موقعیت داشتن اعتراض نسبت به رأی دادگاه نخستین التفات داشته باشد.

۲.۱. اصول راهبردی حاکم بر تحدید دادستان

به‌طورکلی، اصول راهبردی شامل مجموعه‌ای از مبانی، قواعد و جهت‌گیری‌های اساسی است که در هر سیستم وجود دارد و اعتلای هر سیستم در گروی رعایت و انطباق هرچه بیشتر با این اصول است. بی‌شک ترسیم اصول راهبردی برای محدود ساختن دادستان در اعمال حق پژوهش‌خواهی نسبت به آرای محاکم نخستین کیفری در صورت تسلیم به رأی شدن محکومان، امری مهم و لازم است. در اینجا، آن دسته از اصول راهبردی حقوق کیفری که ارتباط مفهومی با موضوع تسلیم به رأی شدن دارد و حق اعتراض مدعی‌العموم را تحدید می‌کند، مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

۱.۲.۱. کاهش مراحل دادرسی

از دیرباز، کاستن مراحل دادرسی به‌منظور دستیابی به قطعیت احکام در زمان مناسب، مورد تأکید بوده است.^۱ به اعتقاد نگارندگان، در نظام حقوق کیفری ایران، موضوع تسلیم به رأی شدن، یکی از جلوه‌های حرکت به سمت قطعی شدن آرا از مجاری قانونی و در انطباق کامل با سیاست‌های کلان ترسیمی برای دستگاه قضایی است. در تأیید این برداشت، هیئت عمومی دیوان عالی کشور در بخشی از رأی وحدت رویه شماره ۸۲۳ مورخ ۱۴۰۱/۴/۲۸، ایراز داشته است که فلسفه وضع ماده ۴۴۲ قانون آیین دادرسی کیفری، کاهش یک مرحله دادرسی و تسریع در قطعی شدن حکم است. اداره کل حقوقی قوه قضائیه در قسمتی از نظریه مشورتی شماره ۷/۱۴۰۰/۱۴۰۶ مورخ ۱۴۰۰/۱۱/۱۶، اظهار داشته است که فلسفه حکم مقرر در ماده ۴۴۲ قانون آیین دادرسی کیفری

۱. ثمرات مترتب بر قطعیت آرای کیفری از دیرباز مورد توجه اندیشمندان حقوق بوده است. سزار بکاریا در رساله جرائم و مجازات‌ها بیان داشته است «حتمی بودن عقوبتی حتی معتدل، همیشه تأثیری شدیدتر از ترس از مجازاتی موحش که امید رهایی در آن راه دارد، به جا می‌گذارد» (بکاریا، ۱۳۸۹، ص. ۸۶).

مصوب ۱۳۹۲، کاهش یک مرحله از دادرسی، تسریع در رسیدگی و جلوگیری از تجدیدنظرخواهی بی‌وجه و قطعیت آراست. با این اوصاف، شتاب‌دهی هدفمند جهت قطعیت آرای کیفری و کاهش مراحل دادرسی، ضرورتی است که در مسیر تجدیدنظرخواهی دادستان قرار گرفته است و دلالت بر دخالت محدود این مقام قضایی در این راهبرد دارد.

۲.۲.۱. اصل تسریع در رسیدگی و رعایت مهلت معقول در دادرسی کیفری^۱

از سویی بی‌تردید رسیدگی به پرونده‌های قضایی در محاکم و دادرسی‌های قضایی و پاسخ‌گویی متناسب در کمترین زمان ممکن و عادلانه، اقتضای اجرای عدالت در مدل‌های مختلف سیاست جنایی است. سنجش دادرسی عادلانه با توجه به سرعت در امر رسیدگی، متعارف بودن زمان روند دادرسی کیفری و رعایت اصول و قواعد دادرسی میسر خواهد بود (زکوی و مصطفوی، ۱۴۰۲، ص. ۲۴۴). تسریع در رسیدگی به نفع جامعه است؛ زیرا تعقیب کیفری بزهکار و صدور حکم و اعمال سریع مجازات نسبت به او، زمینه ارتکاب جرم را در دیگران از میان می‌برد و آن‌ها از بیم مجازات سریع دست به ارتکاب جرم نمی‌زنند. در واقع، این روش به سودمندی مجازات از طریق ارعاب و عبرت به کیفیتی مؤثر تحقق می‌بخشد در حالی که تأخیر و اطاله رسیدگی به امر کیفری، افکار عمومی را نسبت به دستگاه عدالت بی‌اعتماد می‌کند و خصوصاً در افزایش جرائم نیز بی‌اثر نیست (خزانی، ۱۳۷۷، ص. ۱۴۶). اطاله دادرسی^۲ مانع جدی در تحقق اصل سرعت در رسیدگی است. شناسایی علل تطویل در رسیدگی و راهکارهای حل این معضل^۳، یکی از دغدغه‌های همیشگی دستگاه قضایی بوده است^۴. به نظر می‌رسد دادستان به‌عنوان یکی از مقامات قضایی مؤثر در فرایند دادرسی کیفری، باید به منویات سازمانی و تأکیدات تشکیلاتی قوه قضائیه التفات ویژه‌ای داشته باشد. براین اساس، پژوهش‌خواهی بی‌مورد و غیرمتناسب از سوی مدعی‌العموم به‌خصوص در مقوله تسلیم به رأی شدن، باعث اطاله دادرسی و انحراف پرونده از

1. Principle of Reasonable Time in Criminal Proceeding

2. Prolonged Trial

۳. برای مطالعه بیشتر در این زمینه ر. ک به: نیک‌کار، جمال و اسدی‌نژاد طاهر گورابی، سیدمحمد (۱۴۰۲). تأملی در اطاله دادرسی؛ پیامدها، علل و راهکارها. نشریه پژوهش‌نامه حقوق کیفری، ۱۴ (۲۸). صص. ۱۸۵-۱۹۹.

۴. برای آگاهی بیشتر ر. ک به: دستورالعمل کاهش اطاله دادرسی مصوب ریاست قوه قضائیه مورخ ۱۴۰۴/۴/۳۰.

مسیر رسیدگی بر مبنای تسریع است.

از سوی دیگر، رعایت مهلت معقول در سرتاسر فرایند رسیدگی کیفری که یکی از بنیادی‌ترین حقوق دفاعی متهمان است، بر ضرورت تسریع معقول در فرایند دادرسی در معیت دقت حداکثری تأکید می‌کند که لازمه تحقق دادرسی عادلانه و غایت مطلوب محاکمات کیفری است. اجرای عدالت در مدت معقول از اصول اساسی دادرسی کیفری محسوب می‌شود. مفهوم معقول بودن مهلت دادرسی آن است که با صرف مهلتی متعارف بتوان به پرونده رسیدگی و از این طریق عدالت را برقرار کرد (وطنی و نرگسیان، ۱۳۹۷، ص. ۲۶۳). رعایت چنین اصلی در عمل منتهی به حفظ کرامت انسانی متهم، احساس امنیت قضایی وی و رهایی‌اش از تزلزل و بلا تکلیفی، احساس عدالت، کاهش هزینه‌های دستگاه عدالت کیفری، رضایتمندی افکار عمومی از عملکرد این دستگاه و افزایش اعتماد عمومی نسبت به مراجع قضایی خواهد شد (حیدری، ۱۴۰۰، ص. ۱۵۲). به نظر می‌رسد آرمان حق محاکمه شدن در مدت متعارف، معطوف به این مطلب است که متهم نباید برای مدت طولانی تحت فشار و سیطره اتهام انتسابی باشد و باید تکلیف متهم در برابر اتهام - حتی در بدبینانه‌ترین حالت با صدور حکم قطعی محکومیت - روشن شود. بی‌تردید هنگامی که متهم در بازداشت به سر می‌برد، اهمیت دادرسی با مهلت معقول دوجندان می‌شود. در این زمینه، ماده ۳ قانون آیین دادرسی کیفری اشعار می‌دارد، مراجع قضایی باید به اتهام انتسابی به اشخاص در کوتاه‌ترین مهلت ممکن، رسیدگی و تصمیم مقتضی را اتخاذ کنند و از هر اقدامی که باعث ایجاد اختلال یا طولانی شدن فرایند دادرسی کیفری می‌شود، جلوگیری کنند. بنابراین، به‌کارگیری حداقلی و محدود دادستان از اعمال حق شکایت از آرای کیفری متضمن محکومیت متهم، قطعاً مورد تأکید اصل رسیدگی در مدت معقول است و دادستان باید مفاد ماده ۳ قانون یادشده را مدنظر قرار دهد. نگارندگان در مشاهدات عینی از زندان‌ها و گفت‌وگو با متهمان تحت قرار تأمین کیفری، از نزدیک به این نتیجه رسیده‌اند که ازجمله علل و انگیزه‌های اصلی محکومان بدوی که اقدام به تسلیم به رأی شدن می‌کنند، تعیین تکلیف قضایی راجع به اصطلاح «پرونده باز» است. با قطعی شدن محکومیت به واسطه تسلیم به رأی شدن، علاوه بر الزامی بودن اعمال تخفیف از سوی دادگاه، امکان استفاده از مرخصی، عفوهای مناسبتی، امکان تقلیل یا تخفیف مجازات به واسطه اخذ گذشت شاکی پس از قطعی شدن رأی، احتمال تجمیع و ادغام با محکومیت‌های دیگر، بهره‌مندی از

تأسیسات و نهادهای ارفاقی نظیر تعلیق اجرای مجازات، آزادی مشروط و... فراهم است. در این وضعیت، این طیف از مجرمین، تن دادن به محکومیت تعیینی دادگاه نخستین را بهتر از صبر برای گشایش احتمالی در مرحله بالاتر می‌دانند.

۳.۲.۱. حمایت از بزه‌دیده با ترمیم لطامات

جبران خسارت ناشی از جرم به‌عنوان یکی از اهداف اساسی نظام عدالت کیفری، نقشی مهم و سازنده در احیای حقوق بزه‌دیده و ترمیم زیان‌های وارد دارد (وکیلی و شیخ‌الاسلامی، ۱۴۰۴، ص. ۳۶۳). ترضیه خاطر زیان‌دیده از جرم از لحاظ ذهنی با اعمال مجازات بر مجرم و از نظر عینی با اخذ حکم کیفری مبنی بر پرداخت خسارت عملی می‌شود (آنسل، ۱۳۹۱، ص. ۱۲۷). در صورتی که شاکی خصوصی نسبت به حکم محکومیت اعتراض نکرده باشد، پرسش اصلی این است که آیا تسلیم به رأی شدن محکوم کیفری همان چیزی نیست که بزه‌دیده به‌طور ذهنی و عینی در جست‌وجوی آن است؟ در این وضعیت، پژوهش‌خواهی مدعی‌العموم به‌رغم تسلیم به رأی شدن محکوم کیفری، علاوه بر ایجاد تأخیر در دستیابی بزه‌دیده به اهداف ذهنی و عینی، حتی ممکن است موجبات از بین بردن حقوق احتمالی زیان‌دیده از جرم در صورت صدور رأی برائت در مرجع عالی را در پی داشته باشد. به عبارت دیگر، تشدید کمی و کیفی مجازات اصداری دادگاه نخستین در مرجع عالی به واسطه پژوهش‌خواهی مدعی‌العموم، آیا دارای آن‌چنان اهمیت و ضرورتی است که بر آثار و برکات تسلیم به رأی شدن محکوم نسبت به ترمیم وضعیت بزه‌دیده که مورد تأکید آموزه‌های رویکرد بزه‌دیده‌شناسی حمایتی است غالب شود و تأخیر یا ریسک منتفی شدن حقوق بزه‌دیده را توجیه منطقی کند؟ در این ارتباط، حمایت از بزه‌دیدگان به‌طور مستقیم و غیرمستقیم مورد بررسی واقع و بر محدودیت اعمال حق تجدیدنظرخواهی دادستان تأکید می‌شود.

الف. حمایت مستقیم در مرجع کیفری

درست است که زیان‌دیده در پی انتقام است و صدور حکم به مجازات موجب تشفی خاطر وی می‌شود، اما جبران ضرر و زیان ناشی از جرم نیز برای وی اهمیت دارد. اگر دادگاه کیفری هم‌زمان با صدور حکم جزایی، حکم به جبران ضرر و زیان ناشی از جرم نیز بدهد، اثربخشی بیشتری خواهد داشت و زیان‌دیده، اظهار رضایت افزون‌تری می‌کند (زراعت، ۱۳۹۸، ج ۲، ص. ۳۳۵). شاکی از حق مطالبه‌گری راجع به جبران خسارت ناشی از جرم شامل ضرر و زیان‌های مادی و

معنوی و منافع ممکن‌الحصول ناشی از جرم برخوردار است. در معدودی از جرائم نظیر سرقت و کلاهبرداری بنا بر صراحت قانونی، دادگاه ضمن تعیین مجازات باید تکلیف رد عین، مثل یا قیمت مال بزه‌دیده را مشخص کند و در بسیاری دیگر از جرائم، مطالبه ضرر و زیان ناشی از جرم باید از طریق اقامه دعوی با تقدیم دادخواست صورت گیرد. در این وضعیت، محکومیت متهم و اسقاط یا انصراف وی از حق رسیدگی مجدد در مرجع عالی، مسیر جبران خسارت زیان‌دیده را هموار می‌کند. قریب به اتفاق شکات و مدعیان خصوصی یا وکلای ایشان، اعتراضی به دادنامه متضمن محکومیت متهم به واسطه قلت مجازات یا کیفیت کیفر نمی‌کنند. به نظر می‌رسد دادستان نیز در این شرایط مگر در موارد استثنایی، باید از حق اعتراض خویش چشم‌پوشی کند و از استمرار تعقیب مجرمین در مرحله بالاتر منصرف شود.

ب. حمایت غیرمستقیم در دعاوی حقوقی

بر اساس ماده ۱۸ قانون آیین دادرسی کیفری، هرگاه رأی قطعی کیفری مؤثر در ماهیت امر حقوقی باشد، برای دادگاهی که به امر حقوقی یا ضرر و زیان رسیدگی می‌کند، لازم‌الاتباع است. قاعده حجیت رأی قطعی کیفری در دعوی حقوقی از دیرباز تحت عنوان قاعده نفاذ در بین حقوق‌دانان محل بحث بوده است. مبنای قاعده را نیز باید در مبانی عام حاکمیت امر مختوم، حفظ نظم عمومی، ضرورت اجتناب از صدور آرای معارض و اختیارات گسترده مرجع کیفری در امر اثبات جست‌وجو کرد (حیدری و همکاران، ۱۳۹۸، ص. ۲۳). رأی قطعی کیفری در حدود موضوع خود و آثار حقوقی آن بر امر حقوقی اثر مختومه دارد و مقصود مقنن از تأثیر ماهوی آن است که دادگاه مدنی نباید با تصمیم خود رأی کیفری را نفی کند، بلکه باید در راستای آن برای جبران خسارات و ضرر و زیان یا به‌طور کلی، جنبه‌های حقوقی آن اقدام کند (محسنی، ۱۳۹۸، ص. ۵۰۱). با این وصف، تسلیم به رأی شدن، قطع به یقین در دعاوی حقوقی منشأ اثر است و پژوهش‌خواهی دادستان در مواجهه با این وضعیت باید در نهایت محدودیت اعمال شود تا موجبات تأخیر غیرضروری در روند احقاق حق زیان‌دیده در مراجع قضایی حقوقی را فراهم نکند.

۴.۲.۱. اصلاح و بازپروری محکومین

درمان و بازپروری یکی از مسائل مهم فراروی سیاست جنایی است (بقایی و همکاران، ۱۴۰۴، ص. ۱۶۷). مطابق با بند ۵ از اصل ۱۵۶ قانون اساسی، اصلاح مجرمین یکی از وظایف اساسی

دستگاه قضایی است. از آنجاکه قوه قضائیه از سوی نویسندگان قانون اساسی به‌عنوان متولی اصلی بازپروری بزهکاران در ایران پیش‌بینی شده است، شماری از مقررات تقنینی و فروتقنینی، بازپروری مجرمان را از سویی با تأسیس نهادهای جدید و از سوی دیگر، با اعطای کارکردی جدید به نهادهای از پیش تأسیس‌شده مورد توجه قرار داده‌اند (نیازیور، ۱۳۸۵، ص. ۱۴۸). در قوانین عادی اعم از شکلی و ماهوی و نیز آیین‌نامه‌های ناظر بر قوانین عادی، می‌توان روش‌ها و راهبردهای اصلاح مجرمین را ملاحظه کرد (حاجی ده‌آبادی، ۱۳۸۸، ص. ۹۲). به نظر می‌رسد در بطن تسلیم به رأی شدن می‌توان ریشه‌های اصلاح و بازپروری مجرمین را جست‌وجو کرد. در مسیر اصلاح و بازپروری محکومین، اعطای نقش فعال به مجرمان و تلاش برای تقویت حس مسئولیت‌پذیری اخلاقی، فردی و جمعی آن‌ها و مشتاق کردن آن‌ها برای بازگشت به جامعه باز و دوستدارانش از پایه‌های اساسی است (آشوری و همکاران، ۱۳۹۷، ص. ۴۷). در این راستا، مجرمین با اسقاط یا استرداد حق اعتراض به آرای محکومیت دادگاه نخستین کیفری و با پذیرش مسئولیت خویش در قبال رفتار مجرمانه، گام مؤثری به سمت اهداف اصلاح و بازپروری برمی‌دارند. در این وضعیت، پژوهش‌خواهی دادستان موجب محروم شدن محکومان کیفری از تخفیف وعده داده‌شده قانونی است. این امر از سویی موجب بی‌اعتمادی به مقامات قضایی و رویگردانی از رویکردهای اصلاحی است و از سوی دیگر، بازگشت به مبانی سزاگرایی را تداعی می‌کند که اندیشه رویارویی و تقابل بزهکاران با جامعه را پدید می‌آورد. بنابراین، دامنه اعتراض دادستان بر محور اندیشه‌های سزاگرایانه که گذشته‌نگر است باید محدود شود.

۵.۲.۱. کاهش جمعیت کیفری زندان

در اینکه مجازات حبس در خصوص برخی جرائم مهم، مفید و ضروری است و وجهه شرعی نیز دارد، تردیدی نیست، اما معایب کثیر زندان و همچنین، عدم تأمین هدف اصلاحی از آن، دست‌اندرکاران نظام عدالت کیفری را بر آن داشته است تا استفاده از این مجازات را تا حد امکان محدود کنند (یعقوبی و میرخلیلی، ۱۳۹۶، ص. ۹۹). بی‌تردید ازجمله راهبردهای اساسی ارتقای کارآمدی و بهبود عملکرد سیاست جنایی یک کشور، اصلاح نهادهای کیفری و روزآمدسازی کارکرد این نهادهاست. تجربه ناموفق بهره‌گیری از کیفر حبس به‌عنوان اصلی‌ترین واکنش کیفری و بروز آثار متعدد نامطلوب این کیفر ازجمله ازدحام در جمعیت کیفری زندان‌ها به‌مثابه یک بحران

فراروی اکثر نظام‌های کیفری قرار گرفته است (محسنی و رحیمیان، ۱۳۹۸، ص. ۱۷۶).

کاهش جمعیت کیفری یکی از دغدغه‌های مهم و اصلی نظام قضایی ایران است. در این راستا، دادستان رسالت سنگینی بر عهده دارد و با شیوه‌های گوناگون می‌تواند برای کاهش تورم جمعیت کیفری نقش داشته باشد (ساداتی و پرهیزگار، ۱۴۰۰، ص. ۱۱۹). برخی نویسندگان پیرامون نقش دادستان در کاهش جمعیت کیفری زندان ابراز داشته‌اند بند پ ماده ۴۳۳ قانون آیین دادرسی کیفری، حق تجدیدنظرخواهی دادستان را در موارد «برائت» و عدم انطباق رأی با قانون یا عدم تناسب مجازات بر شمرده است. حال این سؤال مطرح می‌شود که چرا دادستان نمی‌تواند نسبت به محکومیت متهم تجدیدنظرخواهی کند؛ زیرا همواره ممکن است دو مورد اخیر بند پ ماده فوق (عدم انطباق رأی با قانون یا عدم تناسب مجازات) حادث نشود. هرچند نحوه نگارش این مواد به گونه‌ای است که حضور دادستان را به شکلی به ذهن متبادر می‌کند که مساعد به حال متهم نیست، با این حال دادستان می‌تواند با ارائه رهنمون‌های مثبت، ارائه پرونده شخصیت متهم و محاسن آن، به تصمیم‌گیران قضایی محاکم توصیه کند از نهادهای ارفاقی در تعیین کیفر استفاده کنند و زمینه بازپروری محکومان را ایجاد نماید (شجاعی و همکاران، ۱۴۰۲، ص. ۵۸). به نظر می‌رسد پژوهش‌خواهی دادستان به جهت صدور رأی محکومیت مغایر با موازین قانونی، صرفاً می‌تواند برای اعتراض به رأی دادگاه نخستین با وصف تمکین متهم از دادنامه موجه ارزیابی شود. در ارتباط با عدم تناسب مجازات، واقعیت آن است که در نظام حقوقی ایران، تعیین کیفر بیشتر تابع دیدگاه و منش قاضی رسیدگی‌کننده است. سلایق مختلف و استنباط‌های گوناگون در موضوع تعیین مجازات، امری شایع است و تجدیدنظرخواهی دادستان بدین جهت، بیشتر موجب بلا تکلیفی متهمان زندانی است. مقرون به صواب آن است که دادستان‌ها با عنایت به بخش‌نامه شماره ۹۰۰۰/۸۳۱۱۷/۱۰۰ مورخ ۱۳۹۸/۶/۲۶ رئیس قوه قضائیه که استفاده از ظرفیت ماده ۴۴۲ قانون آیین دادرسی کیفری را در جهت کاهش جمعیت کیفری مورد شناسایی و تأکید قرار داده است، حتی‌الامکان از تجدیدنظرخواهی اجتناب و فقط در مواردی که جای هیچ‌گونه تردیدی در اشتباه رأی محکومیت بدوی نیست، از حق اعتراض خویش استفاده کنند.

۲. منع مدعی‌العموم در اعمال پژوهش‌خواهی

۱.۲. حوزه بزهکاری اطفال و نوجوانان

از سویی حسب اطلاق بند پ ماده ۴۳۳ قانون آیین دادرسی کیفری، دادستان از جهت برائت متهم، عدم انطباق رأی با قانون یا عدم تناسب مجازات، حق درخواست تجدیدنظر یا فرجام از رأی کیفری را دارد. از طرف دیگر، بر اساس اطلاق ماده ۴۴۵ همین قانون، آرای دادگاه اطفال و نوجوانان در تمام موارد قابل رسیدگی مجدد در مرجع عالی است. باین‌همه، مطابق ماده ۴۴۷ قانون یادشده، دادستان صرفاً زمانی که آرا و تصمیمات دادگاه اطفال و نوجوانان را مخالف قانون بداند، می‌تواند درخواست تجدیدنظر کند. در مقام تفسیر و تحلیل این مقررات به نظر می‌رسد اولاً، امکان اعتراض به همه آرای دادگاه اطفال و نوجوانان، صرفاً ناظر بر متهمین است.^۱ ثانیاً دایره حق اعتراض دادستان نسبت به آرای صادره از سوی دادگاه اطفال و نوجوانان، مقید و محدود است.

۱.۱.۲. رأی مخالف قانون

مطابق ماده ۴۴۷ قانون آیین دادرسی کیفری، دادستان صرفاً زمانی که آرا و تصمیمات دادگاه اطفال و نوجوانان را مخالف قانون بداند، می‌تواند درخواست تجدیدنظر کند. باین‌حال، چالش اصلی، راجع به تفسیر موسع یا محدود از «رأی مخالف قانون» است. به نظر می‌رسد در بحث تسلیم به رأی شدن، آنچه مستمسک دادستان برای پژوهش‌خواهی از رأی محکومیت است، بی‌تردید جهت «عدم تناسب مجازات» است. با این اوصاف، از آنجاکه اساساً دادستان حق پژوهش‌خواهی پیرامون حکم محکومیت صادره از دادگاه اطفال و نوجوانان به جهت عدم تناسب مجازات را ندارد، قاعده کلی آن است که تسلیم به رأی شدن در چهارچوب بزهکاری اطفال و نوجوانان مصون از هرگونه مداخله و تخدیش دادستان نسبت به رأی محکومیت است.

باین‌حال، بر این قاعده سه استثنا قابل ذکر است که دادستان به لحاظ صدور رأی مخالف قانون، قادر به پژوهش‌خواهی است. نخست، زمانی که مجازات مقرر در حکم دادگاه اطفال و نوجوانان برخلاف جهات قانونی و بدون اسباب موجهه (کیفیات مخففه و معاذیر قانونی)، کمتر از

۱. اداره کل حقوقی قوه قضائیه طی نظریه مشورتی شماره ۷/۱۴۰۱/۸۵۵ مورخ ۱۴/۱۰/۱۴۰۱، در تأیید این دیدگاه معتقد است «با توجه به فلسفه حمایتی ماده ۴۴۵، تجدیدنظرخواهی تنها به متهمان اطفال و نوجوانان محدود می‌شود».

حداقل میزانی باشد که قانون مقرر داشته است. دوم، رأی محکومیت نسبت به رفتاری باشد که اساساً جرم نیست و در مغایرت آشکار با اصل قانونی بودن جرم و مجازات باشد. سوم، مجازات مورد حکم بیش از مجازات مقرر قانونی بدون ضوابط قانونی و کیفیات مشدده باشد.

بالین‌همه، برخی حقوق‌دانان معتقدند جهات دیگر، مخالفت حکم محکومیت یا برائت با قانون است. اگر صدور حکم برائت یا موقوفی تعقیب یا منع تعقیب یا تعلیق تعقیب یا بایگانی کردن پرونده، مخالف با قانون باشد، خواه در این فرض، قانون ماهوی یا شکلی نقض شده باشد، دادستان و مدعی خصوصی مستند به ماده ۴۴۷ قانون آیین دادرسی کیفری، امکان درخواست تجدیدنظر دارد (مؤذن‌زادگان، ۱۴۰۲، ص. ۲۹۲). به اعتقاد نگارندگان، توسعه مفهوم رأی مخالف قانون به‌غیر از استثنائات سه‌گانه شناسایی شده، جایز نیست. چنانچه مفهوم عدم انطباق رأی با قانون یا به تعبیر دیگر، رأی مخالف قانون که یکی از مصادیق جهت پژوهش‌خواهی دادستان در بند پ ماده ۴۳۳ است، شامل رأی برائت و عدم تناسب مجازات می‌شد، چه ضرورتی بر ذکر مصادیق دیگر بود؟ لذا رأی مخالف قانون ناظر بر برائت متهم و عدم تناسب مجازات نیست و دادستان مجاز نیست به رأی برائت یا به بهانه عدم تناسب مجازات آن هم در جایی که به ضرر اطفال و نوجوانان باشد، اقدام کند. علی‌الاصول، تفسیر حقوقی و قضایی در حوزه بزهکاری اطفال و نوجوانان باید دایر مدار تضمین هرچه بیشتر مصالح و غبطه این طیف از مجرمین باشد.

۲.۱.۲. توسعه امتیاز

دادگاه اطفال و نوجوانان، یک دادگاه اختصاصی و دارای صلاحیت رسیدگی به جرائم افراد زیر ۱۸ سال تمام شمسی است. ملاک صلاحیت ذاتی این دادگاه نیز سن مرتکب است (خالقی، ۱۳۹۳، ص. ۲۹۶). بالین‌حال، بر صلاحیت دادگاه اطفال و نوجوانان سه استثنا وارد شده است. ۱. به جهت تجاوز سن متهم از ۱۸ سال قبل از شروع به رسیدگی موضوع ذیل تبصره ۲ ماده ۳۰۴ قانون آیین دادرسی کیفری ۲. به جهت نوع جرم انتسابی (جرائم مشمول صلاحیت دادگاه کیفری یک یا انقلاب با تعدد قاضی) از سوی بالغ زیر ۱۸ سال تمام شمسی موضوع ماده ۳۱۵ قانون یادشده ۳. جرائم نظامیان کمتر از ۱۸ سال تمام شمسی در سازمان قضایی نیروهای مسلح با رعایت مقررات مربوط به رسیدگی جرائم اطفال و نوجوانان رسیدگی می‌شود (ماده ۵۹۹ قانون مزبور). در این سه صورت، مطابق عموماً، به اتهامات در مرجع قضایی ذی صلاح رسیدگی می‌شود.

بالین‌همه، نقطه عطف ماجرا آن است که این اشخاص از همه امتیازاتی که در دادگاه اطفال و نوجوانان اعمال می‌شود، بهره‌مند می‌شوند. امتیازات رسیدگی در محاکم اطفال و نوجوانان مستنبط از قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ و اسناد بین‌المللی از جمله مفاد پیمان‌نامه حقوق کودک ۱۹۸۹ که ایران در سال ۱۳۷۲ به آن ملحق شده است، شامل مواردی نظیر اصل مشارکتی بودن دادرسی، اصل غیرعلنی بودن رسیدگی و سرّی بودن دادرسی، ضرورت تشکیل پرونده شخصیت و حضور وکیل تسخیری در صورت عدم حضور وکیل تعیینی، لزوم اخذ نظر مشاوران متخصص در جریان دادرسی، اصل تسریع در رسیدگی، رعایت بهترین منافع کودکان و نوجوانان در فرایند کیفری و مصلحت آنان در تفاسیر قضایی می‌شود. هرچند در ماده ۴۴۲ قانون آیین دادرسی کیفری، رویکرد افتراقی صریحی نسبت به مقوله تسلیم به رأی شدن ارائه نشده و حتی معاهدات بین‌المللی و اسناد بالادستی در این زمینه ساکت است، به نظر می‌رسد قطع به یقین، ایجاد محدودیت برای دادستان و خارج کردن شاکی خصوصی از مسیر پژوهش‌خواهی نسبت به رأی محکومیت و سپردن سکان تسلیم به رأی شدن به محکوم، نوعی امتیاز است. بنابراین، نسبت به محکومانی که پیش از شروع به رسیدگی، سن متهم از ۱۸ سال تمام شمسی تجاوز می‌کند و رسیدگی به اتهام وی در دادگاه صالح کیفری صورت می‌گیرد و همچنین آرای دادگاه کیفری یک ویژه رسیدگی به جرائم نوجوانان^۱ در صورت تسلیم به رأی شدن، همان امتیازات دادگاه اطفال و نوجوانان مترتب می‌شود.

۲.۲. ضرورت بازنگری در قانون

واقعیت این است که جامعه همواره در حال تحول و تغییر است و قانون‌گذار نمی‌تواند پیشاپیش از این تحول و تغییر آگاه شود. سامانه حقوقی به یک معنا پیرو جامعه است نه پیشرو (شجاعی، ۱۳۹۳، ص. ۱۹۹). بدین صورت، اصلاح قانون یک فرایند مداوم و ضروری برای زنده نگه داشتن و به‌روزرسانی نظام حقوقی یک کشور است. در مقوله تسلیم به رأی شدن، بازنگری و اصلاح قانون در ارتباط با نحوه اعمال پژوهش‌خواهی دادستان امری واجب است که باید به تفصیل و

۱. رأی وحدت رویه شماره ۷۵۶ هیئت عمومی دیوان عالی کشور، شمول حکم ماده ۴۴۲ قانون آیین دادرسی کیفری را نسبت به محکومیت‌های تعزیری قابل فرجام محقق دانست.

به‌طور موردی به آن پرداخت.

۱.۲.۲. استمرار تعقیب در جرائم قابل گذشت از سوی دادستان

ظاهر ماده ۴۴۲ قانون آیین دادرسی کیفری، حکایت از سلب حق تجدیدنظرخواهی شاکی در صورت تمکین حکم محکومیت توسط متهم و عدم اعتراض دادستان دارد درحالی‌که روح قانون و باطن ماجرا دلالت بر پایداری حق تجدیدنظرخواهی شاکی دارد. وضعیت مبهم اثرگذاری شاکی در مقوله تسلیم به رأی شدن، ریشه در اقتباس ناقص از ماده ۶ قانون اصلاح پاره‌ای از قوانین دادگستری مصوب ۱۳۵۶ دارد. پیش از انقلاب اسلامی، شاکی مستقلاً دارای حق پژوهش‌خواهی نبود. بنابراین، در ماده ۶ قانون اخیرالذکر، نقشی برای شاکی در موضوع تسلیم به رأی شدن قابل تصور و تحقق نبود. پس از انقلاب اسلامی، در ماده ۱۱ قانون تجدیدنظر آرای دادگاه‌ها مصوب ۱۳۷۲ و پس از آن، ماده ۲۶ قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۳ تا ماده ۲۳۹ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب ۱۳۷۸ و در حال حاضر ماده ۴۲۳ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، به‌طور مکرر و مؤکد حق اعتراض شاکی به آرای محاکم نخستین کیفری در قالب تجدیدنظرخواهی و فرجام‌خواهی مورد شناسایی و حمایت قرار گرفت و همچنین، رأی وحدت رویه شماره ۶۱۴ مورخ ۱۳۷۵/۱۰/۳۰، بر حق اعتراض شاکی علی‌الاطلاق شامل آرای برائت و محکومیت تصریح کرد. با این اوصاف، اختلافات و تهاافت آرا میان مراجع قضایی در ارتباط با وضعیت تجدیدنظرخواهی شاکی در ماده ۴۴۲ قانون آیین دادرسی کیفری منجر به صدور رأی وحدت رویه شماره ۸۲۳ مورخ ۱۴۰۱/۴/۲۸ هیئت عمومی دیوان عالی کشور شد که بر کنشگری فعال بزه‌دیده در به‌کارگیری حق اعتراض نسبت به رأی محکومیت و تأثیر مستقیم بر فرایند تسلیم به رأی شدن تأکید کرد. با این همه، کماکان ابهامات دیگری ازجمله کیفیت مداخله دادستان در فرض عدم تجدیدنظرخواهی شاکی در جرائم قابل گذشت در مقوله تسلیم به رأی شدن باقی مانده است.

جرائم قابل گذشت در مفهوم مضیق خود به آن دسته از جرائمی اطلاق می‌شود که فرایند کیفری آن تنها با شکایت زیان‌دیده از جرم، به جریان افتاده است و با گذشت او در هر مرحله، این فرایند با صدور قرار موقوفی، متوقف می‌شود (محمودی و همکاران، ۱۳۹۶، ص. ۳۹). در جرائمی که ضرر مستقیم آن‌ها متوجه شخص یا اشخاص معین بوده و جامعه چندان نفعی از تعقیب مرتکب

نمی‌برد، بهتر است اختیار تعقیب و مجازات بزه‌کار بر عهده خود بزه‌دیده گذاشته شود (واحدی‌پور دهرائی و همکاران، ۱۴۰۳، ص. ۲۰۴). پرسش اصلی در اینجا، معطوف به وضعیت استمرار تعقیب است. چنانچه پس از صدور رأی در دادگاه نخستین، شاکی اعلام گذشت نکرده باشد، آیا دادستان در جرائم قابل گذشت قادر است نسبت به رأی صادره از جهت برائت متهم، عدم انطباق رأی با قانون یا عدم تناسب مجازات اقدام به پژوهش‌خواهی کند یا خیر؟ در این زمینه، قانون ساکت است و طبیعتاً باب استنباط‌های مختلف مفتوح و تهافت آرا در مراجع قضایی، امری محتمل است. شاهد مثال این مطلب، اختلاف برداشت شعب ۲۲ و ۵۷ دادگاه تجدیدنظر استان تهران پیرامون حق تجدیدنظرخواهی دادستان نسبت به حکم برائت در جرائم قابل گذشت یا محروم بودن دادستان از اعتراض به رأی تبرئه متهم در جرائم قابل گذشت بود که منتهی به صدور رأی وحدت رویه شماره ۸۲۰ مورخ ۱۴۰۱/۱/۱۶ شد. هیئت عمومی دیوان عالی کشور ابراز داشت که «با توجه به اینکه حق تجدیدنظرخواهی دادستان موضوع بند پ ماده ۴۳۳ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی، مطلق است و شامل تجدیدنظرخواهی نسبت به آرای صادرشده در جرائم قابل گذشت نیز می‌شود و با عنایت به اینکه صرف عدم درخواست تجدیدنظر از سوی شاکی به معنای گذشت وی نیست، بنابراین، در جرائم قابل گذشت، مادامی‌که شاکی گذشت خود را اعلام نکرده است، حق تجدیدنظرخواهی دادستان نسبت به آرای برائت به قوت خود باقی است». در ارتباط با موضوع این نوشتار، چنانچه متهم نسبت به رأی محکومیت دادگاه بدوی بابت جرائم قابل گذشت نظیر توهین و تهدید ساده، خیانت در امانت، جعل و ارائه اسناد مجعول عادی و... تسلیم به رأی شده باشد و شاکی خصوصی نسبت به رأی محکومیت، تجدیدنظرخواهی نکرده و صراحتاً اعلام گذشت نکرده باشد، آیا دادستان در این وضعیت، می‌تواند به جهت عدم تناسب مجازات، اقدام به پژوهش‌خواهی نسبت به رأی محکومیت در جرائم قابل گذشت کند؟ در پاسخ به این پرسش، به‌طورکلی، دو دیدگاه مطرح شده است. برخی موافق و برخی دیگر مخالف حق اعتراض دادستان هستند.

الف. موافقین استمرار تعقیب

ابتکار عمل در امر تعقیب با دادستان است و بزه‌دیده در این خصوص نقش ثانوی و فرعی دارد (شهسواری و همکاران، ۱۴۰۲، ص. ۱۳۹). دادستان به‌عنوان نماینده خواست اجتماع، مسئول

حفظ نظم جامعه، تکریم حقوق عامه و نظارت بر حسن اجرای قوانین است. براین اساس، اولاً، حق اعتراض دادستان به آرای محاکم بدوی، حسب بند پ ماده ۴۳۳ قانون آیین دادرسی کیفری، اطلاق دارد. ثانیاً، پژوهش‌خواهی مدعی‌العموم علی‌الرأس و مستقلاً شناسایی شده است. به بیان دیگر، نمی‌توان برای حق اعتراض دادستان در جرائم قابل گذشت، شأن مجموعی یا بدلی در سایه اراده شاکی یا مدعی خصوصی قائل شد. ثالثاً، با وحدت ملاک از رأی وحدت رویه شماره ۸۲۰، از آنجاکه مبانی و ماهیت حق تجدیدنظرخواهی دادستان برای اعتراض به جهت حکم براءت با اعتراض به جهت عدم تناسب مجازات متفاوت نیست، بنابراین، دادستان در جرائم قابل گذشت حتی در صورت تسلیم به رأی شدن محکومان کیفری قادر است با اعتراض به رأی دادگاه بدوی باعث منتفی شدن و سلب حق بهره‌مندی محکوم از این نهاد ارفاقی شود.

ب. مخالفین استمرار تعقیب

در جرائم قابل گذشت، تقدم حق دادستان در تجدیدنظرخواهی در تعارض با تقدم حق شاکی در طرح دعوی و شروع به تعقیب است؛ خصوصاً اینکه می‌دانیم عملاً در نظام کیفری ما، در این دسته از جرائم، بار اصلی دفاع از اتهام بر عهده خود شاکی است و نه دادستان. برای رعایت هماهنگی نظری در مورد این جرائم، درست این بود که همچنان تقدم با حق شاکی برای تجدیدنظرخواهی باشد تا در مواردی که او به هر دلیلی تجدیدنظرخواهی نکرده باشد، پرونده مختومه شود.

ممکن است گفته شود در برخی موارد به‌رغم اینکه رأی دادگاه کیفری متضمن اشتباه است، شاکی به دلایلی از جمله ناآگاهی نسبت به نادرستی رأی تجدیدنظرخواهی نمی‌کند. لذا پذیرش این حق برای دادستان از باب نظارت بر اجرای قوانین ضرورت دارد. با اینکه این احتمال همیشه وجود دارد، ماهیت جرائم قابل گذشت به شرحی که گفته شد، به‌گونه‌ای است که عدم تجدیدنظرخواهی شاکی را باید به‌مثابه عدم تمایل او برای ادامه فرایند کیفری تلقی کرد. در این موارد، پیش‌بینی تکلیف دادستان مبنی بر تذکر به شاکی در خصوص اشتباه رأی و هدایت او به اتخاذ تصمیم درست‌تر، راه مناسب‌تر و قابل دفاع‌تری است تا پذیرش حق تجدیدنظرخواهی برای دادستان مستقل از اعمال این حق توسط شاکی (محمودی جانکی، ۱۴۰۰، ص. ۱۵۹). سیاست جنایی سنجیده اقتضا دارد که جاده انحرافی در مسیر تعقیب جرائم قابل گذشت قرار نگیرد. به بیان ساده، مستفاد از ماده ۱۲ قانون آیین دادرسی کیفری، از آنجاکه تعقیب متهم در جرائم قابل گذشت

فقط با شکایت شاکی شروع و در صورت گذشت او موقوف می‌شود، لذا منطقی نیست که سلطنت مطلق شاکی خصوصی در آغاز و پایان تعقیب، ناگهان در میانه راه (اعتراض به رأی دادگاه بدوی) مورد تضعیف قرار گیرد. زمانی که مقنن در این دسته جرائم، شروع تعقیب و پایان بخشی به آن را در اختیار شاکی نهاده است، به طریق اولی، تعقیب یا عدم تعقیب بزه پس از صدور رأی بدوی نیز در همین چهارچوب می‌گنجد. لذا اطلاق بند پ ماده ۴۳۳ قانون آیین دادرسی کیفری بنا بر مفاد ماده ۱۲ همین قانون، مقید شده است و دادستان نمی‌تواند تعقیب متهمی را که در دادگاه نخستین به جرائم قابل گذشت محکوم شده است، به بهانه عدم تناسب مجازات از طریق تجدیدنظرخواهی در مراجع عالی ادامه دهد. نکته دیگر آنکه، رأی وحدت رویه شماره ۸۲۰ هیئت عمومی دیوان عالی کشور فقط در مورد خاص خودش (اعتراض نسبت به رأی برائت) دارای کاربرد و لازم‌الرعايه است و به سایر موارد بند پ ماده ۴۳۳ قانون آیین دادرسی کیفری از جمله «عدم تناسب مجازات» قابل تعمیم نیست و نمی‌توان نتیجه رأی وحدت رویه را به موضوعات و موارد دیگر سرایت داد. براین اساس، تسلیم به رأی شدن محکومان کیفری مشروط بر عدم تجدیدنظرخواهی شاکی خصوصی کفایت امر جهت اعمال تخفیف الزامی ماده ۴۴۲ قانون آیین دادرسی کیفری را می‌کند.

۲.۲.۲. جرائم منافی عفت تعزیری

یکی از محدود جرائم دارای دادرسی افتراقی در فرایند دادرسی کیفری ایران، جرائم منافی عفت است (سلطانی فرد و همکاران، ۱۳۹۸، ص. ۱۴۷). به جرائم منافی عفت (جرائم جنسی حدی و همچنین، جرائم رابطه نامشروع تعزیری مانند تقبیل و مضاجعه) به موجب ماده ۳۰۶ قانون آیین دادرسی کیفری، به طور مستقیم در دادگاه صالح رسیدگی می‌شود (طهماسبی، ۱۳۹۴، ج ۲، ص. ۲۱۱). سیاست جنایی اسلام نسبت به این جرائم مبتنی بر چشم‌پوشی و عدم تجسس در حریم خصوصی شهروندان است. لذا قانون‌گذار در جهت هم‌گرایی با سیاست جنایی اسلام، در قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲، اصل ممنوعیت تعقیب و تحقیق این جرائم را اعلام و آن را صرفاً در موارد استثنایی تجویز کرده است (شیداییان و شیداییان، ۱۳۹۷، ص. ۱۱۷).

هدف غایی از افتراقی بودن آیین دادرسی جرائم منافی عفت، برخورد معقول و متناسب با این دسته از جرائم و جلوگیری از اشاعه فحشا و انتشار منکر در جامعه است (آماده، ۱۳۹۷، ص. ۴۳). با توجه به آنچه از نظر گذشت، چنانچه مرتکب جرائم منافی عفت تعزیری به رأی

محکومیت دادگاه کیفری تمکین کند و مراتب تسلیم به رأی شدن و تقاضای تخفیف مجازات کند، آیا در چنین شرایطی، اعتراض دادستان به رأی محکومیت به جهت عدم تناسب مجازات موجه است؟ به نظر می‌رسد سیاست جنایی سنجیده اقتضا دارد تا برخورد و واکنش مقامات قضایی نسبت به جرائم منافی عفت از آغاز تا سرانجام در مسیر واحد و تابع اصول متحدی شکل گیرد. بر این منوال از سویی سیاست جنایی بزه‌پوشی، اصل ممنوعیت تعقیب و تحقیق و اجتناب از انتشار فحشا و از سوی دیگر، قواعد حاکم بر دادرسی افتراقی در جرائم منافی عفت با لحاظ اصل متناسب بودن تعقیب ایجاب می‌کند که مدعی‌العموم از اعمال تجدیدنظرخواهی در این وضعیت، با وصف تسلیم به رأی شدن محروم باشد.

۳.۲.۲. جرائم تعزیری درجه هفت

بر اهل فن روشن است که درجه‌بندی کیفرها دارای محاسنی است و اعمال آن بسیاری از مشکلات از جمله تشدید و تخفیف کیفرها، مرور زمان، تشخیص جرم مهم‌تر، تشخیص مجازات شدید و صلاحیت دادگاه‌ها را مرتفع می‌کند (پورقهرمانی، ۱۳۹۷، ص. ۴۱). درجه‌بندی مجازات تعزیری این امکان را برای دست‌اندرکاران نظام کیفری فراهم آورده است تا میزان اثربخشی به‌کارگیری این دسته از مجازات و تأسیسات ارفاقی را بسنجند (سیاه‌پور و همکاران، ۱۴۰۳، ص. ۳۴). جرائم تعزیری درجه ۷ و ۸، بر اساس میزان کمی کیفر و طیف کیفی مجازات قانونی، در قالب «جرائم خرد»^۱ قرار می‌گیرند. جرایم تعزیری درجه ۸، بر اساس بند الف ماده ۴۲۷ قانون آیین دادرسی کیفری، قطعی است و بدین صورت از شمول تسلیم به رأی شدن خارج است. در رسیدگی به جرایم تعزیری درجه ۷، تعدیل کنشگری فعال و مستقیم دادستان حاکم است و در دادگاه، غالباً شاهد تخفیف و تبدیل کیفر یا استفاده از مجازات جایگزین حبس و نهادهای ارفاقی هستیم. بنابراین، فرض موجهی برای استمرار تعقیب از جانب دادستان از طریق اعتراض به رأی محکومیت وجود ندارد و ممنوعیت قانونی برای دادستان در تسلیم به رأی شدن، مقرون به صواب است.

1. Petty Offences

نتیجه‌گیری

فراهم بودن بستر حق رسیدگی مجدد، یکی از الزامات ضروری و انکارناپذیر حاکم بر دادرسی عادلانه و منصفانه است. لزوم حق رسیدگی مجدد در حقوق کیفری بدین معناست که متهم در برابر محکومیت صادره از سوی دادگاه بدوی، مستحق داشتن فرصت رسیدگی و دفاع در دادگاه بالاتر است. بر اساس بند ۵ از ماده ۱۴ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، هرکس مرتکب جرمی اعلام شود، حق دارد که اعلام مجرمیت و محکومیت او از طریق دادگاه عالی‌تر طبق قانون مورد رسیدگی واقع شود. این حق در چهارچوب حق پژوهش‌خواهی متبلور شده است.

در حقوق کیفری ایران، قوانین و مقررات مربوط به پژوهش‌خواهی از آرای کیفری به‌نوبه خود بارها دستخوش تغییر و اصلاح قرار گرفته و مسیری را از انسداد راه تجدیدنظرخواهی با ایجاد اصل قطعیت آرای کیفری و یک‌درجه‌ای شدن مراحل رسیدگی تا پذیرش نسبی و محدود و درنهایت، بازگذاشتن دامنه شمول آن برای متهم، دادستان و شاکی خصوصی پیموده است. مشخص شدن نقش دادستان در فرایند دادرسی و انواع دعاوی کیفری و همچنین، شناسایی مبانی، اهداف، اصول و قواعد حاکم بر پژوهش‌خواهی برای درک جایگاه و موقعیت دادستان در اعتراض به آرای دادگاه نخستین کیفری در مواجهه با تسلیم به رأی شدن محکومان ضروری است. رویکرد مدعی‌العموم در تعقیب بزه‌کاران بسته به اینکه تابع سیستم الزامی بودن تعقیب یا سیستم متناسب بودن تعقیب باشد، به‌طور مستقیم بر پژوهش‌خواهی دادستان اثر می‌گذارد. در مقوله تسلیم به رأی شدن محکومان، تعقیب متهمان از سوی دادستان از طریق پژوهش‌خواهی باید مبتنی بر «تعقیب سنجیده» باشد. در این مفهوم، دادستان بیش از آنکه صاحب‌منصبی مقتدر و مبسوط‌الید باشد، به‌عنوان یک مدیر قضایی اثرگذار و متعادل‌کننده میان منافع عمومی با حقوق و آزادی‌های فردی شناخته می‌شود. پیاده‌سازی موفق تعقیب سنجیده مستلزم ارائه رهنمودهای شفاف و کارگشاست تا مدعی‌العموم با تکیه بر اخلاق حرفه‌ای و به‌دور از برخورد سلیقه‌ای، تصمیم شایسته راجع به کیفیت تعقیب هر پرونده اتخاذ کند. در این راستا، تحدید دادستان در به‌کارگیری حق اعتراض و تعقیب متهمان در مرجع عالی تابع اصول راهبردی ماهوی و شکلی شامل اصل تسریع در رسیدگی، اصل مهلت معقول در دادرسی کیفری، کاهش مراحل دادرسی، پیاده‌سازی اصول حاکم بر عدالت ترمیمی و بزه‌دیده‌شناسی حمایتی، التفات به اصلاح و بازپروری محکومین و نیز کاهش جمعیت کیفری زندان است که دلالت بر مداخله حداقلی دادستان در مسیر تسلیم به رأی شدن

دارد. در کنار ایجاد محدودیت در مسیر تجدیدنظرخواهی دادستان باید به ممنوعیت و ایجاد محرومیت قانونی مدعی‌العموم در اعمال پژوهش‌خواهی با وصف تمکین متهم به رأی محکومیت در محاکم بدوی اشاره داشت. در نظام آیینی موجود، صرفاً در حوزه بزهکاری اطفال و نوجوانان می‌توان از قاعده کلی منع دادستان در پژوهش‌خواهی این دسته از مجرمین سخن به میان آورد و به ضرورت اصلاح و بازنگری قانون در جرائم قابل گذشت، جرائم منافی عفت تعزیری و جرائم تعزیری درجه هفت امید داشت. بر اساس رویکرد کمینه‌گرایی دادستان در مواجهه با تسلیم به رأی شدن محکومان کیفری، الحاق یک تبصره به ماده ۴۴۲ قانون آیین دادرسی کیفری پیشنهاد می‌شود.

تبصره: «تسلیم به رأی شدن محکومان کیفری در قبال جرائم قابل گذشت، منافی عفت و درجه هفت تعزیری و همچنین مجازات تعزیری صادره از سوی دادگاه اطفال و نوجوانان و نیز متهمانی که از همه امتیازات این دادگاه در مراجع قضایی صالح بهره می‌برند، موجب سلب حق پژوهش‌خواهی و کان لم یکن شدن درخواست تجدیدنظر دادستان است. در سایر موارد، دادستان در صورت اقتضا می‌تواند از حق اعتراض به رأی، انصراف دهد یا درخواست پژوهش‌خواهی خود را مسترد کند».

منابع

- (۱) آخوندی، محمود (۱۳۹۰). آیین دادرسی کیفری (جلد ۴). تهران: سازمان چاپ و انتشارات.
- (۲) آشوری، محمد (۱۳۸۸). آیین دادرسی کیفری (جلد ۱). تهران: سمت.
- (۳) آشوری، محمد، اردبیلی، محمدعلی، مهدوی ثابت، محمدعلی و کونانی، سلمان (۱۳۹۷). شناخت و تعریفی مبتنی بر بینش جرم‌شناسانه از اصلاح و درمان محکومان زندانی. فصلنامه پژوهش‌های حقوقی قضایی، (۲)، صص. ۵۲-۷.
- (۴) آماده، غلامحسین (۱۳۹۷). دادرسی افتراقی در جرائم منافی عفت در علوم جنایی حقوقی (علی‌حسین نجفی، ابرندآبادی (زیر نظر)) (کتاب سوم). تهران: میزان.
- (۵) آنسل، مارک (۱۳۹۱). دفاع اجتماعی (محمد آشوری و علی‌حسین نجفی ابرندآبادی، مترجمان) تهران: گنج دانش.
- (۶) بداشتی، روح‌الله، میرابراهیمی، سیدعلی، آقایی، جان‌احمد و قربانی، محمدعلی (۱۴۰۰). ترتیبات و آثار حاکم بر تجدیدنظر کیفری در حقوق ایران. فصلنامه فقه جزای تطبیقی، ۱ (۲)، صص. ۱۰۵-۱۱۷.
- (۷) بقایی، محمد، مالیر، محمود و حیدری، مسعود (۱۴۰۴). درمان و بازپروری در نظام حقوقی ایران از منظر سیاست جنایی. فصلنامه فقه جزای تطبیقی، ۵ (۱)، صص. ۱۶۷-۱۸۰.
- (۸) بکاریا، سزار (۱۳۸۹). رساله جرائم و مجازات‌ها (محمدعلی اردبیلی، مترجم). تهران: میزان.
- (۹) بیات، محسن و مؤذن‌زادگان، حسنعلی (۱۳۹۹). نقض حقوق دفاعی متهم در فقد تجدیدنظرخواهی؛ پژوهشی از آرای دادگاه کیفری یک. فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضایی، ۲۵ (۸۹)، صص. ۶۳-۸۱.
- (۱۰) پورقهرمانی، بابک (۱۳۹۷). از درجه‌بندی چهارگانه جرائم تا درجه‌بندی هشت‌گانه کیفرهای تعزیری؛ آسیب‌ها و خلأها. مجله مطالعات حقوق تطبیقی معاصر، ۹ (۱۶)، صص. ۳۱-۵۵.
- (۱۱) توجهی، عبدالعلی (۱۴۰۲). نهادهای ارفاقی در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲. تهران: مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه.
- (۱۲) جعفرزاده، جعفر، جعفری‌هرندی، محمد و فرحزادی، رحمت (۱۳۹۷). مبانی فقهی تجدیدنظرخواهی رأی قضات. فصلنامه پژوهش‌های فقه و حقوق اسلامی، ۱۴ (۵۳)، صص. ۵۵-۶۶.
- (۱۳) جمادی، علی (۱۳۸۵). نقش دادگاه تجدیدنظر استان در تعدیل مجازات‌ها با تأکید بر کاهش مجازات حبس. مجله حقوقی دادگستری، ۷۰ (۵۵)، صص. ۱۳۵-۱۵۴.
- (۱۴) حاجی ده‌آبادی، محمدعلی (۱۳۸۸). اصلاح مجرمان در سیاست جنایی تقنینی ایران. فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی، ۳۹ (۳)، صص. ۸۳-۱۰۴.
- (۱۵) حیدری، الهام (۱۴۰۰). مؤلفه‌های مؤثر در ارزیابی اصل مهلت معقول در دادرسی کیفری (با نگاه بر

رویه قضایی دیوان اروپایی حقوق بشر). نشریه پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب، ۸ (۴)، صص. ۱۴۹-۱۸۲.

۱۶) حیدری، سیروس، فروغی، فضل‌الله و اعراب شیبانی، محمدرضا (۱۳۹۸). مبانی و شرایط حجیت آرای کیفری در دعاوی مدنی. نشریه دانش حقوق مدنی، ۸ (۲)، صص. ۴۲-۲۳.

۱۷) خالقی، علی (۱۳۹۳). نکته‌ها در قانون آیین دادرسی کیفری. تهران: شهر دانش.

۱۸) خزانی، منوچهر (۱۳۷۷). فرایند کیفری (مجموعه مقالات). تهران: گنج دانش.

۱۹) زراعت، عباس (۱۳۹۸). بنیادهای دادرسی کیفری (جلد ۲). تهران: جاودانه.

۲۰) زکوی، مهدی و مصطفوی، هادی (۱۴۰۲). جایگاه اصل سرعت در سیاست جنایی ایران. فصلنامه تعالی حقوق، ۲ (۲)، صص. ۲۷۸-۲۴۳.

۲۱) ساداتی، سیدمحمد مهدی و پرهیزگار، جواد (۱۴۰۰). نقش دادستان در کاهش تورم جمعیت کیفری. نشریه رهیافت پیشگیری، ۳ (۳)، صص. ۱۴۶-۱۱۹.

۲۲) سلطانی فرد، حسین، مالمیر، محمود و عالی‌پور، حسن (۱۳۹۸). دادرسی افتراقی جرائم منافی عفت؛ از مقتضی تعقیب تا صلاحیت سازمانی. نشریه آموزه‌های حقوق کیفری، ۱۶ (۱۸)، صص. ۱۶۸-۱۴۷.

۲۳) سیاه‌پور، محمدرضا، بهمن‌پوری، عبدالله و صالحی، کریم (۱۴۰۳). آثار، نتایج و ایرادات درجه‌بندی مجازات‌های تعزیری. فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضایی، ۲۹ (۱۰۶)، صص. ۴۴-۲۱.

۲۴) شجاعی، خلیل، غلامی، حسین و مؤذن‌زادگان، حسنعلی (۱۴۰۲). راهبردهای کاهش جمعیت کیفری زندان؛ مطالعه حقوق آمریکا و امکان کاربست راهبردها در نظام عدالت کیفری ایران. فصلنامه پژوهش‌های حقوق تطبیقی، ۲۷ (۴)، صص. ۱۳۷-۹۸.

۲۵) شجاعی، علی (۱۳۹۳). تفسیر قانون جنایی در پرتوی تفسیرشناسی و تحلیل گفتمان. تهران: دادگستر.

۲۶) شهنساری، سجاد، مؤذن‌زادگان، حسنعلی و رایجیان اصلی، مهرداد (۱۴۰۲). مشارکت بزه‌دیده در فرایند دادرسی؛ مبانی، چالش‌ها و راهکارها. فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضایی، ۲۸ (۱۰۲)، صص. ۱۶۴-۱۲۷.

۲۷) شیداییان، مهدی و شیداییان، زینب (۱۳۹۷). رویکرد قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ به جرائم منافی عفت. مجله حقوقی دادگستری، ۸۲ (۱۰۱)، صص. ۱۳۹-۱۱۷.

۲۸) طهماسبی، جواد (۱۳۹۶). آیین دادرسی کیفری (جلد ۲). تهران: میزان.

۲۹) کاتوزیان، ناصر (۱۳۷۶). معمای تجدیدنظر در احکام و تعارض نیروهای اجتماعی. مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی تهران، ۳۸، صص. ۱۸-۵.

۳۰) کوشکی، غلامحسین (۱۳۸۷). بررسی اختیارات و وظایف دادستان در آیین دادرسی کیفری ایران و

- فرانسه (رساله دکتری، دانشگاه شهید بهشتی). تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- (۳۱) لارگیه، ژان (۱۳۷۸). آیین دادرسی کیفری (فرانسه) (حسن کاشفی اسمعیل‌زاده، مترجم) تهران: گنج دانش.
- (۳۲) محسنی، حسن (۱۳۹۸). تبعیت امر حقوقی از رأی قطعی کیفری در افق‌های نوین حقوق کیفری (نکوداشت‌نامه استاد دکتر حسین آقایی‌نیا). تهران: میزان.
- (۳۳) محسنی، فرید و رحیمیان، رضا (۱۳۹۸). از کیفرگذاری تقنینی تا کیفرگزینی قضایی؛ مدل‌ها و معیارها با تأکید بر رویه قضایی ایران. مجله حقوقی دادگستری، ۸۳ (۱۰۷)، صص. ۷۸-۵۷.
- (۳۴) محمودی جانکی، فیروز (۱۴۰۰). حق تجدیدنظرخواهی دادستان در جرائم قابل گذشت. دوفصلنامه راه وکالت، ۱۳ (۲۶)، صص. ۱۵۹-۱۵۲.
- (۳۵) محمودی، مرتضی، بابایی، محمدعلی و حسینی، سیده‌بنی (۱۳۹۶). ارکان جرائم قابل گذشت در حقوق کیفری ایران. نشریه آموزه‌های حقوق کیفری، ۱۴ (۱۴)، صص. ۶۴-۳۹.
- (۳۶) مطلبی، مجید، میرزاجانی، حمیدرضا، قاسمی، قاسم و نوروزی، نادر (۱۴۰۲). بررسی رویکرد افتراقی قانون‌گذار در تجدیدنظر از آراء الزامات فقهی یا تسریع فرایند کیفری. نشریه پژوهش‌های حقوقی، ۲۱ (۵۰)، صص. ۳۰۳-۲۷۷.
- (۳۷) ملایی، عزت‌الله و پورقهرمانی، بابک (۱۳۹۴). مبانی تجدیدنظرخواهی (اعتراض) در دادرسی قضایی و داوری تجاری بین‌المللی. فصلنامه حقوق ملل، ۵ (۲۰)، صص. ۲۴۰-۲۱۱.
- (۳۸) مؤذن‌زادگان، حسنعلی (۱۴۰۲). دادرسی کیفری ویژه کودکان و نوجوانان. تهران: سمت.
- (۳۹) مؤذن‌زادگان، حسنعلی و ضرغام‌نژاد، سیروس (۱۳۹۱). مطالعه تطبیقی موقعیت دادستان و بی‌طرفی او نسبت به دلایل له و علیه متهم در حقوق ایران و آمریکا. فصلنامه پژوهش حقوق عمومی، ۱۴ (۳۷)، صص. ۱۷۰-۱۴۷.
- (۴۰) نیازپور، امیرحسن (۱۳۸۵). بازپروری بزهکاران در مقررات ایران. فصلنامه فقه و حقوق، ۳ (۱۱)، صص. ۱۶۴-۱۴۵.
- (۴۱) واحدی‌پور دهرایی، مرتضی، نظری‌نژاد، محمدرضا، آقایی، جان‌احمد و تقوایی، عباس (۱۴۰۳). تحلیل معیارهای تفکیک جرائم قابل گذشت و غیرقابل گذشت. دوفصلنامه پژوهش‌نامه حقوق کیفری، ۱۵ (۲)، صص. ۲۰۶-۱۹۱.
- (۴۲) وطنی، امیر و نرگسیان، محمد (۱۳۹۷). جایگاه اصل رسیدگی در مدت معقول در فرایند کیفری. فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضایی، ۲۳ (۸۴)، صص. ۲۸۲-۲۶۳.
- (۴۳) وکیلی، مصطفی و شیخ‌الاسلامی، عباس (۱۴۰۴). مبانی جبران ضرر و زیان ناشی از جرم در نظام

دادرسی ایران و انگلستان (چالش‌ها و راهکارها). دوفصلنامه تحقیق و توسعه در حقوق کیفری و جرم‌شناسی، ۲ (۳)، صص. ۳۶۳-۴۱۳.

(۴۴) هاشمی باجگانی، سیدجعفر و مجاهد، افشین (۱۴۰۰). آثار و جهات تجدیدنظرخواهی (پژوهش‌خواهی) از منظر فقه امامیه، حقوق ایران و فرانسه. فصلنامه تمدن حقوقی، ۴ (۸۴)، صص. ۱۶۳-۱۴۷.

(۴۵) یزدان‌شناس، سمیرا، جانی‌پور، مجتبی و قربانی، محمدعلی (۱۴۰۱). مطالعه تطبیقی مقتضی بودن تعقیب در نظام حقوقی ایران و دادرسی کیفری بین‌المللی. مجله بین‌المللی پژوهش ملل، ۷ (۷۷)، صص. ۷-۲۹.

(۴۶) یعقوبی، تقی و میرخلیلی، سید محمود (۱۳۹۶). بررسی عوامل قضایی افزایش جمعیت کیفری زندان‌ها. فصلنامه راهبرد، ۲۶ (۱)، صص. ۹۹-۱۲۸.



References

- 1) Akhoundi, Mahmoud (1390 SH/2011). Āyīn-e dādrasī-ye keyfarī [Criminal Procedure] (Vol. 4). Tehran: Printing and Publishing Organization [in Persian].
- 2) Amadeh, Gholamhossein (1397 SH/2018). Dādrasī-ye efterāqī dar jarā'em-e monāfi-ye 'effat dar 'olūm-e jenāyi-ye hoqūqī [Differential Procedure in Crimes Against Public Decency in Legal Criminal Sciences] (Ali Hossein Najafi Abrandabadi, Superv.) (Book 3). Tehran: Mizan [in Persian].
- 3) Ancel, Marc (1391 SH/2012). Defā'-e ejtemā'i (Mohammad Ashouri & Ali Hossein Najafi Abrandabadi, Trans.) [Social Defence]. Tehran: Ganj-e Danesh [in Persian].
- 4) Ashouri, Mohammad (1388 SH/2009). Āyīn-e dādrasī-ye keyfarī [Criminal Procedure] (Vol. 1). Tehran: SAMT [in Persian].
- 5) Ashouri, Mohammad, Ardebili, Mohammad Ali, Mahdavi Sabet, Mohammad Ali, & Kounani, Salman (1397 SH/2018). Šenākt va ta'rifi mobtanī bar bineš-e jorm-šenāsāneh az ešlāh va darmān-e maḥkūmān-e zendānī [A Criminologically Informed Understanding and Definition of Rehabilitation and Treatment of Imprisoned Convicts]. Faslnameh-ye Pazhoheshhay-e Hoquqi-ye Qazayi [Judicial Legal Research Quarterly], No. 2, pp. 7-52 [in Persian].
- 6) Baqaei, Mohammad, Malmir, Mahmoud, & Heidari, Masoud (1404 SH/2025). Darmān va bāzparvarī dar neẓām-e hoqūqī-ye Īrān az manẓar-e siyāsāt-e jenāyi [Treatment and Rehabilitation in the Iranian Legal System from the Perspective of Criminal Policy]. Faslnameh-ye Feqh-e Jaza-ye Tatbiqi [Comparative Criminal Jurisprudence Quarterly], Vol. 5, No. 1, pp. 167-180 [in Persian].
- 7) Bayat, Mohsen, & Moazenzadegan, Hassanali (1399 SH/2020). Naqẓ-e hoqūq-e defā'i-ye mottaham dar feqd-e tajdidnazar-k'āhī; pazhūheši az ārā'-ye dādgāh-e keyfarī-ye yek [Violation of the Accused's Defense Rights in the Absence of Appeal: A Study of the Judgments of Criminal Court One]. Faslnameh-ye Didgahhay-e Hoquq-e Qazayi [Judicial Law Views Quarterly], Vol. 25, No. 89, pp. 63-81 [in Persian].
- 8) Beccaria, Cesare (1389 SH/2010). Resāleh-ye jarā'em va mojāzāt-hā (Mohammad Ali Ardebili, Trans.) [On Crimes and Punishments]. Tehran: Mizan [in Persian].
- 9) Bedashti, Rouhollah, Mir Ebrahimi, Sayyid Ali, Aghaei, Jan Ahmad, & Ghorbani, Mohammad Ali (1400 SH/2021). Tartībāt va ātār-e ḥākem bar tajdidnazar-e keyfarī dar hoqūq-e Īrān [Arrangements and Effects Governing Criminal Appeal in Iranian Law]. Faslnameh-ye Feqh-e Jaza-ye Tatbiqi [Comparative Criminal Jurisprudence Quarterly], Vol. 1, No. 2, pp. 105-117 [in Persian].
- 10) Haji Dehabadi, Mohammad Ali (1388 SH/2009). Ešlāh-e mojremān dar siyāsāt-e jenāyi-ye taqnīnī-ye Īrān [Rehabilitation of Offenders in Iran's Legislative Criminal Policy]. Faslnameh-ye Motale'at-e Hoquq-e Khososi [Private Law Studies Quarterly], Vol. 39, No. 3, pp. 83-104 [in Persian].
- 11) Hashemi Bajgani, Sayyid Jafar, & Mojahed, Afshin (1400 SH/2021). Ātār va jehāt-e tajdidnazar-k'āhī (pazhūheš-k'āhī) az manẓar-e feqh-e Emāmīyeh, hoqūq-e Īrān va Farānseh [Effects and Grounds of Appeal from the Perspective

- of Imami Jurisprudence, Iranian, and French Law]. *Faslnameh-ye Tamaddon-e Hoquqi* [Legal Civilization Quarterly], Vol. 4, No. 84, pp. 147-163 [in Persian].
- 12) Heidari, Elham (1400 SH/2021). Mo'allafeh-hā-ye mo'atfer dar arzyābi-ye aṣl-e mohlat-e ma'qūl dar dādrasī-ye keyfarī (bā negāh bar ravīyeh-ye qazā'i-ye dīvān-e ovrūpāyī-ye hoqūq-e bašar) [Effective Components in Evaluating the Principle of Reasonable Time in Criminal Proceedings (With a Look at the Jurisprudence of the European Court of Human Rights)]. *Nashriyeh-ye Pazhohesh-e Tatbiqi-ye Hoquq-e Eslam va Gharb* [Comparative Research Journal of Islamic and Western Law], Vol. 8, No. 4, pp. 149-182 [in Persian].
 - 13) Heidari, Sirous, Foroughi, Fazlollah, & Aerab Sheybani, Mohammad Reza (1398 SH/2019). Mabānī va šarāyeṭ-e hojjiyat-e ārā'-ye keyfarī dar da'āvi-ye madanī [Foundations and Conditions of the Authority of Criminal Judgments in Civil Lawsuits]. *Nashriyeh-ye Danesh-e Hoquq-e Madani* [Civil Law Knowledge Journal], Vol. 8, No. 2, pp. 23-42 [in Persian].
 - 14) Jafarzadeh, Jafar, Jafari Harandi, Mohammad, & Farahzadi, Rahmat (1397 SH/2018). Mabānī-ye feqhī-ye tajdidnazar-k'āhī-ye ra'y-e qozāt [Jurisprudential Foundations of Appealing Judges' Verdicts]. *Faslnameh-ye Pazhoheshhay-e Feqh va Hoquq-e Eslami* [Islamic Jurisprudence and Law Research Quarterly], Vol. 14, No. 53, pp. 55-66 [in Persian].
 - 15) Jamadi, Ali (1385 SH/2006). Naqš-e dādgāh-e tajdidnazar-e ostān dar ta'dil-e mojāzāt-hā bā ta'kid bar kāheš-e mojāzāt-e ḥabs [The Role of the Provincial Court of Appeal in Mitigating Punishments with Emphasis on Reducing Prison Sentences]. *Majalleh-ye Hoquqi-ye Dadgostari* [Justice Legal Journal], Vol. 70, No. 55, pp. 135-154 [in Persian].
 - 16) Katouzian, Nasser (1376 SH/1997). Mo'ammā-ye tajdidnazar dar aḥkām va ta'ārož-e nīrūhā-ye ejtemā'i [The Enigma of Reviewing Judgments and Conflict of Social Forces]. *Majalleh-ye Daneshkadeh-ye Hoquq va Olum-e Siyasi-ye Tehran* [Journal of Faculty of Law and Political Science of Tehran], Vol. 38, pp. 5-18 [in Persian].
 - 17) Khaleghi, Ali (1393 SH/2014). Nokteh-hā dar qānūn-e āyīn-e dādrasī-ye keyfarī [Points in the Criminal Procedure Code]. Tehran: Shahr-e Danesh [in Persian].
 - 18) Khazani, Manouchehr (1377 SH/1998). Farāyand-e keyfarī (majmū'eh-ye maqālāt) [Criminal Process (Collection of Articles)]. Tehran: Ganj-e Danesh [in Persian].
 - 19) Koushki, Gholamhossein (1387 SH/2008). Barresī-ye ektiyārāt va vazāyef-e dādestān dar āyīn-e dādrasī-ye keyfarī-ye Īrān va Farānseh [Examining the Powers and Duties of the Prosecutor in the Criminal Procedure of Iran and France] (Doctoral dissertation). Tehran: Shahid Beheshti University [in Persian].
 - 20) Larguier, Jean (1378 SH/1999). Āyīn-e dādrasī-ye keyfarī (Farānseh) (Hasan Kashefi Esmeilzadeh, Trans.) [Criminal Procedure (France)]. Tehran: Ganj-e Danesh [in Persian].
 - 21) Mahmoudi Janki, Firouz (1400 SH/2021). Haqq-e tajdidnazar-k'āhī-ye dādestān dar jarā'em-e qābel-e gozašt [The Prosecutor's Right of Appeal in Forgivable

- Crimes]. Do-faslnameh-ye Rah-e Vekalat [Path of Advocacy Biannual Journal], Vol. 13, No. 26, pp. 152-159 [in Persian].
- 22) Mahmoudi, Morteza, Babaei, Mohammad Ali, & Hosseini, Sayyideh Bani (1396 SH/2017). Arkān-e jarā'em-e qābel-e gozašt dar hoquq-e keyfari-ye Īrān [Elements of Forgivable Crimes in Iranian Criminal Law]. Nashriyeh-ye Amoozeh-hay-e Hoquq-e Keyfari [Criminal Law Doctrines Journal], Vol. 14, No. 14, pp. 39-64 [in Persian].
 - 23) Moazenadegan, Hassanali (1402 SH/2023). Dādrasī-ye keyfari-ye veīzeh-ye kūdakān va nowjavānān [Special Criminal Procedure for Children and Adolescents]. Tehran: SAMT [in Persian].
 - 24) Moazenadegan, Hassanali, & Zarghamnezhad, Siros (1391 SH/2012). Moṭāla'eh-ye taṭbiqī-ye mowqe'iyat-e dādestān va bi-ṭarafī-ye ū nesbat beh dalā'el-e laḥ va 'alayh-e mottaham dar hoquq-e Īrān va Āmrīkā [Comparative Study of the Position of the Prosecutor and His Impartiality Regarding Evidence For and Against the Accused in Iranian and American Law]. Faslnameh-ye Pazhohesh-e Hoquq-e Umumi [Public Law Research Quarterly], Vol. 14, No. 37, pp. 147-170 [in Persian].
 - 25) Mohseni, Farid, & Rahimian, Reza (1398 SH/2019). Az keyfar-gozārī-ye taqnīnī tā keyfar-gozīnī-ye qazā'i; model-hā va me'yārḥā bā ta'kid bar ravīyeh-ye qazā'i-ye Īrān [From Legislative Sentencing to Judicial Sentencing: Models and Criteria with Emphasis on Iranian Judicial Precedent]. Majalleh-ye Hoquqi-ye Dadgostari [Justice Legal Journal], Vol. 83, No. 107, pp. 57-78 [in Persian].
 - 26) Mohseni, Hasan (1398 SH/2019). Taba'iyat-e amr-e hoquqī az ra'y-e qat'i-ye keyfari dar ofoq-hā-ye novīn-e hoquq-e keyfari (Nekūdāšt-nāmeḥ-ye Ostād Doktor Hossein Aghaeinia) [Subordination of Civil Action to Final Criminal Judgment in New Horizons of Criminal Law (Festschrift for Professor Dr. Hossein Aghaeinia)]. Tehran: Mizan [in Persian].
 - 27) Molaei, Ezzatollah, & Pourghahramani, Babak (1394 SH/2015). Mabānī-ye tajdidnazar-k'āhī (e'terāz) dar dādrasī-ye qazā'i va dāvari-ye tejārī-ye beynalmelalī [Foundations of Appeal (Challenge) in Judicial Adjudication and International Commercial Arbitration]. Faslnameh-ye Hoquq-e Melal [Nations Law Quarterly], Vol. 5, No. 20, pp. 211-240 [in Persian].
 - 28) Motallebi, Majid, Mirzajani, Hamidreza, Ghasemi, Ghasem, & Norouzi, Nader (1402 SH/2023). Barresī-ye rūykerd-e efterāqī-ye qānūn-gozār dar tajdidnazar az ārā'; elzāmāt-e feqhī yā tasrī-e farāyand-e keyfari [Examining the Legislator's Differential Approach to the Appeal of Judgments: Jurisprudential Requirements or Acceleration of the Criminal Process]. Nashriyeh-ye Pazhohesh-hay-e Hoquqi [Legal Research Journal], Vol. 21, No. 50, pp. 277-303 [in Persian].
 - 29) Niazpour, Amir Hasan (1385 SH/2006). Bāzparvarī-ye bezehkārān dar moqarrarāt-e Īrān [Rehabilitation of Offenders in Iranian Regulations]. Faslnameh-ye Feqh va Hoquq [Jurisprudence and Law Quarterly], Vol. 3, No. 11, pp. 145-164 [in Persian].
 - 30) Pourghahramani, Babak (1397 SH/2018). Az darajeh-bandī-ye ḥārgāneh-ye

- jarā'em tā darajeh-bandī-ye haštgāneh-ye keyfar-hā-ye ta'zīrī; āsibhā va kalā'hā [From the Fourfold Grading of Crimes to the Eightfold Grading of Ta'zir Punishments: Damages and Lacunae]. *Majalleh-ye Motale'at-e Hoquq-e Tatbiqi-ye Moaser* [Contemporary Comparative Legal Studies Journal], Vol. 9, No. 16, pp. 31-55 [in Persian].
- 31) Sadati, Sayyid Mohammad Mehdi, & Parhizgar, Javad (1400 SH/2021). Naqš-e dādestān dar kāheš-e tavarrom-e jam'iyat-e keyfari [The Role of the Prosecutor in Reducing the Inflation of the Penal Population]. *Nashriyeh-ye Rahyaft-e Pishgiri* [Prevention Approach Journal], Vol. 3, No. 3, pp. 119-146 [in Persian].
 - 32) Shahsavari, Sajjad, Moazenzadegan, Hassanali, & Rayejian Asli, Mehrdad (1402 SH/2023). Mošarakat-e bezehdideh dar farāyand-e dādrasī; mabānī, čālešhā va rāhkārkhā [Victim Participation in the Adjudication Process: Foundations, Challenges, and Solutions]. *Fasnameh-ye Didgahhay-e Hoquq-e Qazayi* [Judicial Law Views Quarterly], Vol. 28, No. 102, pp. 127-164 [in Persian].
 - 33) Sheidaian, Mehdi, & Sheidaian, Zeinab (1397 SH/2018). Rüykerd-e qānūn-e āyīn-e dādrasī-ye keyfari 1392 beh jarā'em-e monāfi-ye 'effat [Approach of the 2013 Criminal Procedure Code to Crimes Against Public Decency]. *Majalleh-ye Hoquqi-ye Dadgostari* [Justice Legal Journal], Vol. 82, No. 101, pp. 117-139 [in Persian].
 - 34) Shojaei, Ali (1393 SH/2014). Tafsīr-e qānūn-e jenāyi dar partow-ye tafsīr-šenāsi va tahlīl-e goftmān [Interpretation of Criminal Law in Light of Hermeneutics and Discourse Analysis]. Tehran: Dadgostar [in Persian].
 - 35) Shojaei, Khalil, Gholami, Hossein, & Moazenzadegan, Hassanali (1402 SH/2023). Rāhbardhā-ye kāheš-e jam'iyat-e keyfari-ye zendān; moṭāla'eh-ye hoquq-e Āmrīkā va emkān-e kārbast-e rāhbardhā dar nezām-e 'adālat-e keyfari-ye Irān [Strategies for Reducing the Prison Penal Population: A Study of American Law and the Feasibility of Applying Strategies in the Iranian Criminal Justice System]. *Fasnameh-ye Pazhoheshhay-e Hoquq-e Tatbiqi* [Comparative Law Research Quarterly], Vol. 27, No. 4, pp. 98-137 [in Persian].
 - 36) Siahpour, Mohammad Reza, Bahmanpouri, Abdollah, & Salehi, Karim (1403 SH/2024). Ātār, natāyej va irādāt-e darajeh-bandī-ye mojāzāt-hā-ye ta'zīrī [Effects, Outcomes, and Defects of Grading Ta'zir Punishments]. *Fasnameh-ye Didgahhay-e Hoquq-e Qazayi* [Judicial Law Views Quarterly], Vol. 29, No. 106, pp. 21-44 [in Persian].
 - 37) Soltanifard, Hossein, Malmir, Mahmoud, & Alipour, Hasan (1398 SH/2019). Dādrasī-ye efterāqī-ye jarā'em-e monāfi-ye 'effat; az moqtażi-ye ta'qīb tā šalāhiyat-e sāzmāni [Differential Procedure for Crimes Against Public Decency: From Expediency of Prosecution to Organizational Jurisdiction]. *Nashriyeh-ye Amoozeh-hay-e Hoquq-e Keyfari* [Criminal Law Doctrines Journal], Vol. 16, No. 18, pp. 147-168 [in Persian].
 - 38) Tahmasebi, Javad (1396 SH/2017). Āyīn-e dādrasī-ye keyfari [Criminal Procedure] (Vol. 2). Tehran: Mizan [in Persian].
 - 39) Tavajjohi, Abdolali (1402 SH/2023). Nehād-hā-ye erfāqī dar qānūn-e mojāzāt-e Eslāmī 1392 [Leniency Institutions in the 2013 Islamic Penal Code]. Tehran:

- Judiciary Press and Publication Center [in Persian].
- 40) Vahedipour Dehraei, Morteza, Nazarinezhad, Mohammad Reza, Aghaei, Jan Ahmad, & Taghvaei, Abbas (1403 SH/2024). Taḥlil-e me'yārḥā-ye tafkīk-e jarā'em-e qābel-e gozašt va ġeyr-e qābel-e gozašt [Analysis of Criteria for Distinguishing Between Forgivable and Unforgivable Crimes]. Do-faslnameh-ye Pazhoheshnameh-ye Hoquq-e Keyfari [Criminal Law Research Journal], Vol. 15, No. 2, pp. 191-206 [in Persian].
 - 41) Vakili, Mostafa, & Sheikholeslami, Abbas (1404 SH/2025). Mabānī-ye jobrān-e zarar va zīyān-e nāši az jorm dar neẓām-e dādrasī-ye Īrān va Engleštān (čāleštā va rāhkārḥā) [Foundations of Compensation for Losses Arising from Crime in the Adjudication System of Iran and England (Challenges and Solutions)]. Do-faslnameh-ye Tahqiq va Tose'eh dar Hoquq-e Keyfari va Jorm-shenasi [Research and Development in Criminal Law and Criminology Biannual Journal], Vol. 2, No. 3, pp. 363-413 [in Persian].
 - 42) Vatani, Amir, & Nargesian, Mohammad (1397 SH/2018). Jāygāh-e aṣl-e resideḡi dar moddat-e ma'qūl dar farāyand-e keyfari [The Position of the Principle of Hearing within a Reasonable Time in the Criminal Process]. Faslnameh-ye Didgahhay-e Hoquq-e Qazayi [Judicial Law Views Quarterly], Vol. 23, No. 84, pp. 263-282 [in Persian].
 - 43) Yaghoubi, Taghi, & Mirkhalili, Sayyid Mahmoud (1396 SH/2017). Barresi-ye 'avāmel-e qaẓā'i-ye afzāyeš-e jam'iyat-e keyfari-ye zendānhā [Investigating Judicial Factors of the Increase in the Penal Population of Prisons]. Faslnameh-ye Rahbord [Strategy Quarterly], Vol. 26, No. 1, pp. 99-128 [in Persian].
 - 44) Yazdanshenas, Samira, Janipour, Mojtaba, & Ghorbani, Mohammad Ali (1401 SH/2022). Moṭāla'eh-ye taṭbīqī-ye moqtaẓī būdan-e ta'qīb dar neẓām-e ḥoqūqī-ye Īrān va dādrasī-ye keyfari-ye beynalmelalī [Comparative Study of the Expediency of Prosecution in the Legal System of Iran and International Criminal Proceedings]. Majalleh-ye Beynalmelali-ye Pazhohesh-e Melal [International Journal of Nations Research], Vol. 7, No. 77, pp. 7-29 [in Persian].
 - 45) Zakavi, Mehdi, & Mostafavi, Hadi (1402 SH/2023). Jāygāh-e aṣl-e sor'at dar siyāsāt-e jenāyi-ye Īrān [The Position of the Principle of Speed in Iranian Criminal Policy]. Faslnameh-ye Ta'ali-ye Hoquq [Excellence of Law Quarterly], Vol. 2, No. 2, pp. 243-278 [in Persian].
 - 46) Zera'at, Abbas (1398 SH/2019). Bonyādhā-ye dādrasī-ye keyfari [Foundations of Criminal Procedure] (Vol. 2). Tehran: Javdaneh [in Persian].